

“Varifrån kommer bebisen?”

En litteraturstudie om hur sexuell hälsa behandlas i barnböcker jämfört med de europeiska standarderna för sexualfostran.

Susanne Ingman-Friberg

Examensarbete

Vård

2013

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Vård
Identifikationsnummer:	4059
Författare:	Susanne Ingman-Friberg
Arbetets namn:	Variifrån kommer bebisen? En litteraturstudie om hur sexuell hälsa behandlas i barnböcker jämfört med de europeiska standarderna för sexual fostran
Handledare (Arcada):	Pernilla Stenbäck
Uppdragsgivare:	Väestöliitto r.y.
<p>Sammandrag:</p> <p>Denna studie är en kvalitativ innehållsanalys av bilderböcker för barn som berör sexuell hälsa. Studien är ett beställningsarbete från Väestöliitto r.y. Syfte med detta examensarbete är att undersöka hur väl sexual fostran behandlas i bilderböcker för barn under skolåldern. Frågeställningarna i arbetet är: 1. Hurudant är innehållet om sexuell hälsa i bilderböckerna för barn under skolåldern? 2. Vad är gemensamt eller avvikande kring hur sexuell hälsa behandlas i barnböcker jämfört med de europeiska standarderna för sexual fostran?</p> <p>Innehållet i de 20 bilderböckerna är analyserade med en induktiv innehållsanalys. Standarder för sexual fostran i Europa har använts som teoretisk referensram i studien. Resultatet av innehållsanalysen av bilderböckerna hämtade fram fyra över kategorier: 1. Begreppet graviditet, 2. Begreppet familj, 3. Begreppet känslor, 4. Begreppet kroppen. Innehållet i bilderböckerna för barn under skolåldern, som behandlar sexuell hälsa, beskriver huvudsakligen Begreppet graviditet. Samma fyra kategorier som beskrivs i innehållsanalysen beskrivs också i den teoretiska referensramen. Ämnes områden, som beskrivs i den teoretiska referensramen, men behandlas inte i bilderböckerna är: sexualitet, hälsa och välmående, sexuella rättigheter samt sociala och kulturella faktorer som beskriver sexualiteten. De teman som inte behandlas i bilderböckerna är frågor som berör barnets egna sexuella utveckling och nyfikenhet på sin egen kropp. Informationen till barnet att lära skydda och respektera sin egen kropp saknas även.</p>	
Nyckelord:	Barn, sexualitet, sexuell hälsa, sexuell fostran, Väestöliitto
Sidantal:	56
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Health
Identification number:	4059
Author:	Susanne Ingman-Friberg
Title:	From where is the baby coming? A summary of analyze of how sexual health is processed in picture books for small children and a comparison with the Standards for sexual education in Europe.
Supervisor (Arcada):	Pernilla Stenbäck
Commissioned by:	Väestöliitto r.y.
<p>Abstract: The purpose of this qualitative study is to study children's picture books, which concern sexual health. This study is made for Väestöliitto. The purpose of this study was to explain how sexual health is processed in picture books for small children. There are two question formulations: 1. In what way is sexual health presented in picture books? 2. What of the content in the picture books is similar or different compared to Standards for Sexuality Education in Europe? An inductive content analyze was made on twenty picture books. The Standards for Sexuality Education in Europe was used as the theoretical framework for the study. The content analysis resulted in four main categories: 1. Concept pregnancy, 2. Concept family, 3. Concept feelings, 4. Concept body. In picture books for children, sexual health is described mainly through pregnancy concept. These four categories are also presented in the theoretical framework of the study. Subjects that are mentioned in the theoretical framework, but which are not mentioned in the picture books are: sexuality, health and welfare, sexuality and rights and social and cultural determinants of sexuality (values/norms). Issues that were not at all covered in the picture books for children were related to the children's own sexual development, curiosity of the own body and knowledge on how to protect and respect one's own body.</p>	
Keywords:	Child, sexuality, sexual health, sexual education, Väestöliitto
Number of pages:	56
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Hoitotyö
Tunnistenumero:	4059
Tekijä:	Susanne Ingman-Friberg
Työn nimi:	Mistä vauvat tulevat? Kirjallisuustutkimus miten seksuaaliterveyttä käsitellään pienten lasten kuvakirjoissa ja tulosten vertailu Euroopan seksuaalikasvatus standardien kanssa.
Työn ohjaaja (Arcada):	Pernilla Stenbäck
Toimeksiantaja:	Väestöliitto r.y.
<p>Tiivistelmä: Tämä tutkimus on laadullinen sisällönanalyysi lastenkuvakirjoista , jotka ovat suunnattu alle kouluikäisille lapsille ja kirjat käsittelevät seksuaaliterveyttä. Tutkimus on tilaustyö Väestöliitolle. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää miten seksuaaliterveyttä käsitellään lasten kuvakirjoissa. Kysymysten asettelu on seuraavanlainen: 1. Miten seksuaaliterveyttä käsitellään lasten kuvakirjoissa? 2. Mikä lastenkirjojen sisällöstä, joka on suunnattu alle kouluikäisille lapsille, on yhtenäistä ja eroavaa Euroopan seksuaalikasvatuksen standardeiden kanssa. Kahdenkymmenen lastenkuvakirjan sisältöä on analysoitu induktiivisella sisällönanalyysillä. Teoreettisena viitekehyksenä tutkimuksessa on käytetty Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Analyysin tuloksena on neljän yläluokan esille tuleminen: 1. Käsite raskaus, 2. Käsite perhe, 3. Käsite tunteet, 4. Käsite keho. Seksuaaliterveyttä käsitellään lähinnä osiossa raskaus. Samat neljä käsitettä käsitellään myös teoreettisessa viitekehyksessä. Aihealueet, jotka mainitaan teoreettisessa viitekehyksessä, mutta ei lainkaan käsitellä lasten kuvakirjoissa ovat: seksuaalisuus, terveys ja hyvinvointi, seksuaalisuus ja oikeudet sekä seksuaalisuutta määrittävät sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät. Lasten kuvakirjoissa ei lainkaan käsitelty aiheita, jotka koskevat lapsen omaan seksuaalikehitystä, omaan kehoon kohdistuvaa uteliaisuutta sekä taitoja suojella ja arvostaa omaa kehoaan</p>	
Avainsanat:	Lapsi, seksuaalisuus, seksuaaliterveys, seksuaalikasvatus, Väestöliitto
Sivumäärä:	56
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	

INNEHÅLL

1	INLEDNING	8
2	BAKGRUND	10
2.1	Definition av viktiga begrepp	10
2.2	Tidigare forskningar	11
3	TEORETISK REFERNSRAM	16
3.1	Människokroppen och människans utveckling	18
3.2	Fertilitet och förökning	18
3.3	Sexualitet	19
3.4	Känslor	19
3.5	Människorelationer och livs vanor	20
3.6	Sexualitet, hälsa och välmående	20
3.7	Sexualitet och rättigheter	21
3.8	Sociala och kulturella faktorer som beskriver sexualiteten	21
4	SYFTE, FRÅGESTÄLLNING OCH DESIGN	22
5	METOD	25
5.1	Kvalitativ innehållsanalys	25
5.2	Insamling av material	25
5.3	Analysering av materialet	27
6	RESULTAT	29
6.1	Innehållet i bilderböcker för barn om sexualitet	30
6.1.1	<i>Begreppet graviditet</i>	30
6.1.2	<i>Begreppet familj</i>	34
6.1.3	<i>Begreppet känslor</i>	35
6.1.4	<i>Begreppet kroppen</i>	36
6.2	Innehållsanalysen och standarderna för sexual fostran	37
7	ETISKA ASPEKTER	41
8	KRITISK GRANSKNING	42
9	DISKUSSION	50
9.1	Förslag för vidare forskning	51
	KÄLLOR	53
	Figurer	56

1 INLEDNING

En treårig pojke gick med sin mamma till ladugården. Där var en ko som kalvade, lite av fostersäcken syntes redan vid slidöppningen, då han kom in. Pojken tittade på slidöppningen och sedan på sin mamma, han frågade: "Vad är det där?". Mamman svarade att kon ska föda en kalv. Pojken svarade häpet: "*Från rumpan?!*" Pojken gick ut från ladugården och kom tillbaka efter en stund. Då såg han kalvens klövar och en del av huvudet som var framfött. Han sade: "*Mamma, titta där är en tunga!*". Han gick än en gång ut från ladugården och gjorde annat en stund. Den tredje gången då han kom tillbaka in, var vid det ögonblicket då kalven föddes, han tittade på sin mamma och sade: "*Mamma du hade rätt, det föddes en kalv från rumpan!*"

Det här är en händelse från förra veckan, en liten pojke fick följa med då en kalv föddes, han fick själv bestämma när och hur länge han var inne i ladugården och han fick svar på de frågor han ställde. Svaren han fick var av sin mamma var på en åldersenlig nivå. Det var en vardaglig händelse på en lantgård på våren i Finland år 2013. Den lilla pojken upplevde kalvningen som en helt naturlig händelse.

Denna historia väckte nyfikenhet hos mig, jag ville veta hur man behandlar befruktning, graviditet och förlossning i bilderböcker för barn under skolåldern?

Barnen har rätt till sexual fostran av en trygg vuxen människa. Med jämna mellanrum kommer frågan upp, vem ska ge sexual fostran till barn och ungdomar? Är det föräldrarnas, lärarnas eller dagispersonalens uppgift? Det finns inte ett entydigt svar på denna fråga. Ännu på 2010-talet är nivån på sexual fostran för småbarn på en mycket varierande nivå och det är i hög grad beroende på den vuxna personens egna värderingar och inställning till sexualitet. Vissa vuxna är av den åsikten att barnen inte behöver någon sexual fostran innan de går i skolan, emedan andra anser att sexual fostran skall inledas redan då barnen är mycket små. Varför blir det sedan svårt för många vuxna att tala med barn om sexualitet?

Sexual fostran ges i skolorna både på lågstadiet i klasserna 5 och 6 och i högstadiet på klasserna 8 och 9. I lågstadiet behandlas ämnet främst i biologi undervisningen. Ämnen som behandlad är bland annat kunskap om kroppen och dess förändringar, känslor och sexualitet. I högstadiet behandlas ämnet främst i hälsofostran, vilket inkluderar totalt 20

timmar sexual fostran, som fördelas på klass 8 och 9. Innehållet i kursen är bland annat den egna kroppens förändringar under puberteten, känslor, sexuella rättigheter och skyldigheter, sexualitet, preventivmedel, graviditet och könssjukdomar. Det finns många olika böcker i hälsokunskap som stöd för denna undervisning.

Men får barn under skolåldern någon sexual fostran? Är det daghemmens eller föräldrarnas uppgift att ansvara för sexual fostran för barn i åldern 0-6 år? Finns det stöd-material såsom bilderböcker till förfogande för den vuxna ifall hon/han upplever det obekvämt och osäkert att spontant tala om ämnet?

Hur ser bilderböcker för barn ut som behandlar sexual fostran på 2010-talet. Finns det bilderböcker som kan ge stöd åt den vuxna så att det är lättare för den vuxna att bemöta ämnet? Det var egentligen den här frågan jag började fundera på och beslöt mig för att göra en innehållsanalys av bilderböcker för barn i åldern 0-6 år. Böckerna skall vara publicerade år 2000 eller senare. Det som intresserar mig är hur behandlas och beskrivs frågor som behandlar barns egen kroppsutveckling och sexualitet, familjen och det att barnet får ett syskon i bilderböckerna?

Efter att jag bekantat mig med, värld hälsoorganisationens (WHO) europeiska distriktsbyråns och samarbetet med, Tyska förbundsstatens, central för hälsofostran, BZgA: s publikation, Standarderna för Sexual fostran i Europa (2010). Väcktes ytterligare nyfikenhet och intresse att granska, om och hur rekommendationerna för standarderna för sexual fostran, beaktas i innehållet av bilderböckerna för barn under skolåldern.

Studieprojektet är ett beställningsarbete från Väestöliitto. Väestöliitto är en organisation som idkar verksamhet inom familje-, befolknings- och sexualhälsoområdet. Väestöliittos klinik för sexuell hälsa har som uppgift att främja den sexuella hälsan. Tyngdpunkten i verksamheten är främjandet av sexuell hälsa och rättigheter (www.vaestoliitto.fi).

I bakgrunden, presenteras definitioner på viktiga begrepp och tidigare forskning inom tema sexuell hälsa för barn.

2 BAKGRUND

I bakgrunden definieras några centrala begrepp i studien. Tidigare forskning som stöder valet av temat till examensarbetet presenteras här, även några specifika faktaböcker inom området sexuell hälsa.

Skribenten har själv en lång arbetserfarenhet från ämnesområdet sexualitet, så en del av tankarna och påståenden i arbetet reflekteras från skribentens egna erfarenheter.

2.1 Definition av viktiga begrepp

Barnet	Syftar på barnet i boken som redan existerar, eventuellt ett blivande syskon, som boken läses för.
Bebisen	Syftar på fostret som växer i mammans mage och föds senare i boken.
Bilderbok	”Med ’bilderbok’ avses en bok av begränsat omfång som i skönlitterärt syfte vill berätta en historia genom en kombination av text och bilder (Rhedin 1992, s.15).
Sexualitet	Sexualitet är en integrerad del av varje människas personlighet, och det gäller såväl man och kvinna som barn. Den är ett grundbehov och en aspekt av att vara mänsklig, som inte kan skiljas från andra livsaspekter. Sexualitet är inte synonym med samlag, det handlar inte om vi kan få orgasm eller inte, och är inte heller lika med summan av våra erotiska liv. Sexualitet är mycket mer: den finns i energin som driver oss att söka kärlek, värme och närhet; den uttrycks i vad vi känner, hur vi rör oss, hur vi rör andra och själva tar emot beröringar (smekningar) Sexualitet påverkar tankar, känslor, handlingar och gensvar och genom detta vår psykiska och fysiska hälsa, (WHO 1975)
Sexuell hälsa	Sexuell hälsa är ett tillstånd av fysiskt, känslomässigt, mentalt och socialt välbefinnande i förhållande till sexualiteten; det är inte bara avsaknad av sjukdom och skada. Sexuell hälsa kräver en positiv

och respektfylld inställning till sexualiteten och sexuella förhållanden, såväl som möjligheten att ha njutbara och säkra sexuella upplevelser, som är fria från tvång, diskriminering och våld. (WHO 1975)

Sexual fostran Sexual fostran är inläring av sexuell utveckling granskat ur en kognitiv, emotionell, social, interaktiv och fysisk synvinkel. (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, s 22).

2.2 Tidigare forskning

Utvecklingen av det sexuella beteendet, känslorna och kognitiva sidan börjar i livmodern och fortgår genom hela livet. En förutsättning för att känna sexualitet i framtiden – såsom en förmåga att njuta av fysisk kontakt- finns redan hos det nyfödda barnet. Har det vuxit fram en grundtrygghet hos barnet då det varit hungrigt eller törstigt och har barnet fått fysisk närhet och trygghet? Har de vuxna beaktat barnets känslor och godkänt dem? (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, s 23).

Vid databassökningen med sökorden barn, sexualitet, sexuell utveckling kom det fram främst litteratur, som berörde sexuella trakasserier. Övriga forskare har även konstaterat samma fenomen vid databassökningar med samma sökord (Kastbom et al 2012, s.1000107).

Med hänvisning till detta beslöt skribenten göra en manuell datasökning av tidigare forskning, som citerats i olika publikationer. Sammanlagt tio artiklar hittades som fyller kriterierna för sökorden, alla artiklarna är skrivna på 2000-talet, artiklarna är refererade och publicerade i vetenskapliga tidskrifter. Skribenten antar att artiklarna är av bra kvalitet.

Forskningar som granskar barnets normala sexuella utveckling baserar sig på indirekt information från föräldrars eller daghems personals upplevelser samt från retrospektiva forskning av unga vuxna.

I forskningarna där föräldrarna svarat på enkäten är det viktigt att komma ihåg att kunskapen berör endast de faktorer som de vuxna observerat i barnets sexuella beteende och vad den vuxna beslutat för att redogöra. Det är även bekant att föräldrarna inte kan redovisa och vet inte om alla upplevelser och erfarenheter barnen har (Kastbom et al 2012, s. 1000107). En annan forskning där både föräldrar och personal svarat på enkäten (Larsson & Svedin, 2002b). Två forskningarna granskar barnets sexualitet enbart från personal synvinkel (Davies et al 2000; Sandnabba, 2003).

I en retrospektiv forskning av unga vuxna, framkom det att under skolåldern har barnen mycket sexuella erfarenheter och upplevelser med sin egen kropp och med andra barn. Men de tidigaste minnesbilderna människan minns sägs vara några få minnen från två års ålder, emedan de flesta minnen från tidiga barndomen är från fyra års ålder (Kastbom, 2012, s. 1000108; Ryan 2000, s. 37). Detta är viktigt att minnas då man läser forskningarna som är riktade till unga vuxna, som retrospektivt besvarar på frågor från den tidiga barndomen.

De fyra vanligaste sexuella beteende hos småbarn, som 40% eller flera av föräldrarna nämnde om i Kastboms studie var: 1. Att visa sin egen kropp och sina genitalier, 2. Att ställa frågor om sexualitet, 3. Att tala om sexualitet, 4. Att beröra sina genitalier hemma, detta förekom oftare bland pojkar (Kastbom et al 2012, s. 1000109).

Skribenten vill gärna presentera böcker där dessa ämnesområden behandlas. Det är tre bilderböcker angående småbarns sexual fostran, dessa böcker har gjort ett starkt intryck hos skribenten på 1980-1990 talet. Böckerna presenteras kort den första boken *Totte och Malin* (Wolde 2009), boken publicerades 1977. Boken beskriver en liten flicka och pojke som jämför sina kroppar, vad som är lika och vad som är olika hos dem. Den andra boken *Så här gör man barn* (Möller 1992) beskriver känslor, samlag, befruktning och förlossning. Det är den enda boken som skribenten läst, där man talar om bra och dålig beröring och vad som man skall göra om man får en NEJ-känsla, en beröring som väcker obehagliga känslor i en. Den tredje boken *Per, Ida och Minimum* (Fagerström & Hansson, 1977) beskriver olika slags familjer, känslor, befruktning och graviditet på ett språk som är skrivet till barn under skolåldern på ett åldersenligt sätt. I boken ges även utrymme för barnens lek, till exempel att barn kan leka att de själva är gravida och får egna barn.

Författare, barnpsykiater Raisa Cacciatore, har publicerat mycket facklitteratur om sexualitet, vinklat ur barnets synvinkel. Bland annat böckerna *Huomenna pannaan pussauskoppiin* (2007) och *Portaita pitkin - Lapsen ja nuoren seksuaalisuuden kehittyminen* (2010), är böcker, som ger bra stöd till föräldrar och personal i frågor angående barnets sexuella utveckling. Boken ***”Huomenna pannaan pussauskoppiin”*** är en mycket gedigen handbok där läsaren ges mycket konkreta svar på frågor, som berör barnets sexuella utveckling. Boken är skriven på ett lätt förståeligt språk. Föräldrarna får mycket konkret hjälp till specifika frågor, exempel på några frågor; Hur kommer bebis in i magen? Varför har jag ingen snopp? Den andra boken ***”Portaita pitkin – Lapsen ja nuoren seksuaalisuuden kehittyminen”***, riktar sig främst till föräldrar. Boken stöder det innehåll som presenteras i undervisningsstyrelsens undervisningsmaterial om sexual fostran i grundskolan: *Sexualiteten steg för steg* (2000). Varje kapitel i undervisningsmaterialet diskuteras i boken från föräldrasynvinkel, exempelvis vilka känslor kan väckas och hur föräldrarna kan svara på frågor, som ungdomarna ställer dem. En rätt så ny bok, skriven av Katriina Bildjuskin och Susanne Ruuhilahti, ***”Mitä ihmettä! Opas ammattilaisille seksuaalikasvatusta 3-9 vuotiaille”*** (2012). Boken är skriven för personal och föräldrar. Boken beskriver sexual fostran från en rätt så praktisk synvinkel den ger kunskap och ställer frågor till läsaren. I slutet av varje kapitel ges förslag på övningar, som den vuxna kan göra tillsammans med barnet.

En bok som verkar vara ensam inom sitt område är ***”Barnens sexliv”*** (Aigner & Centerwall, 1994). Det är den enda boken på marknaden, som berör barnens sexualitet. Boken är riktad till daghemspersonal den beskriver olika vardagliga situationer och frågor som berör sexual fostran på ett lätt förståeligt sätt.

En multiprofessionell arbetsgrupp från Australien med Alan McKee et al. Gruppen bestod av sju olika experter med erfarenhet från olika områden som berör barn, utveckling och sexualitet. Gruppen hade som mål att se på den sunda sexuella utvecklingen ur en holistisk synvinkel. Gruppen var ense om att är det mest centrala elementet för att garantera en sund sexuell utveckling är att förebygga alla oönskade sexuella upplevelser, (McKee et al 2010, s.15 -16).

Arbetsgruppen identifierade 15 olika områden, som ger förståelse för en multidisciplinär förståelse för en sund sexuell utveckling (McKee et al 210, s.16). Alla 15 områden kommer inte att presenteras i denna studie. Endast de områden som stöder denna studie.

Öppen kommunikation mellan barn och vuxna. Informationen skall vara på en åldersenlig nivå och barnet skall få ett ärligt svar på sina frågor. Barnet har rätt till saklig information om kroppsfunctionerna. Detta bidrar till utveckling av en positiv syn på sin egen kropp och sexualitet (McKee et al 210, s.16). I tre års ålder börjar barn märka att de vuxna är mera reserverade angående dessa frågor. Barnen prövar de vuxnas känslor bland annat med att på oväntad plats klä av sig eller använda ett sexuellt inspirerat språk. Små barn är väldigt nyfikna och de ställer mycket frågor (Seksuualikasvatuksen standardit 2010, s 23).

Barnet bör skyddas från oönskade sexuella upplevelser. Det är viktigt att betona för barnet att tvinga till sexualitet aldrig är rätt. Detta berör både då det är riktat mot barnet själv eller mot andra. Det är viktigt att betona att barnet själv bestämmer över sin egen kropp.

Småbarns nyfikenhet på sin kropp, läkarlekar och frågor om sexualitet. Är inte enbart naturligt utan sunt och det har inga negativa följder för den sexuella utvecklingen senare i livet. (McKee et al 210, s.17; De Lamater, 2002, s.10). De flesta föräldrar talar inte med sina barn om sexualitet innan barnet ställer frågor om sexualitet. Frågorna gäller oftast om könsorganen, graviditet och förlossning. Det har även i olika studier visat att här är stora kulturella skillnader på barnens frågor. (Larsson & Svedin, 2002b, s 249). I lekåldern är attityden till sexualitet öppet fördomsfritt, nyfiket och naturligt hos barnet. Ett några år gammalt barn godkänner fördomsfritt sig själv, sin kropp och kan även med stolthet visa sina genitalier. Barnet är intresserat av sin egen kropps funktioner och är naturligt nyfiken på att undersöka andras kroppar. (Kosunen et al 2003, s. 209). Enligt De Lamater (2002), väcks ett intresse för barn i åldern 3-7 år, att utforska vardagliga rutiner i föräldra- rollen i hemmet, då barnen leker ”hemlekar”. Han nämner också att barnen i denna ålder lär sig att genitalierna hos män och kvinnor är olika och det väcker nyfikenhet hos dem. Barnens intresse för ”läkarlekar” med jämnåriga ökar. Lekar som betonar könsroller är vanliga och med av stöd av dessa erfarenheter bearbetar barnet sin

egna köns identitet och fortplantning. (Kosunen et al, 2003, s. 209). Om barn leker sexuella lekar och detta ses som ett problem av vuxna. Då skall den vuxna först och främst fråga sig: Vad är det barnen egentligen gör? Och vad har leken för innebörd för dem? Men det är inte i första hand med barnen man ska tala, utan med andra vuxna som bär ansvar för barnen (Aigner & Centerwall, 1994, s.18).

Det är viktigt för barnet att förstå sin egen sexuella integritet, hurudant beteende bland andra människor, som är acceptabelt och vad är inte det samt att förstå skillnaden mellan dem (McKee et al 210, s.17). Samtidigt som man lär ett barn namn på olika kroppsdelar, lönar det sig också att behandla olika regler om vad är lämpligt att göra, samt rätten till intimitet och att ingen får röra barnet mot sin vilja. (Cacciatore 2006, s. 205; Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, s 23).

Inom psykologin, främst inom utvecklingspsykologin har man konstaterat att barnen föds som sexuella varelser och deras sexualitet utvecklas i olika skeden, som är linkade till den övriga utvecklingen och utvecklingsuppgifter. Dessa olika sexuella utvecklingsskeden kommer att behandlas i detalj. Det är väldigt viktigt att komma ihåg då vi talar om barn och ungas sexualitet, att den avviker väldigt mycket från vuxnas sexualitet. Det är bra att betona för vuxna att de inte ska granska barnens sexuella beteende från sin egen synvinkel. Den vuxna överför lätt en sexuell stämpel på beteendet hos barn och unga, för de ser aktiviteten med den erfarenhet de har från sitt vuxenliv och emellanåt är det svårt för en vuxen att se på saken från ett barn synvinkel. (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, s 22; De Lamater 2002, s.10).

Det är viktigt att börja i tid och på en åldersenlig nivå ge kunskap åt barnet så att barnet får färdigheter att fungera och påverka barnets attityder. Det mest idealiska är att ämnen behandlas innan barnet är på den utvecklingsnivån. På detta sätt kan man förbereda barnet på förändringar som kommer (t.ex. en flicka borde få veta om menstruationen innan menstruationen börjar) (Seksuaalikasvatuksen standardit, 2010, s 22).

Förhållandet mellan barnet och dess föräldrar har en stor betydelse för barnets framtid. Barnets emotionella färdigheter och möjligheter till att stifta framtida relationer senare i livet har en stor roll i den sexuella utvecklingen.

Då barnen är, två till tre år gamla, upptäcker de skillnader mellan kvinnor och män. Under den tidiga barndomen påbörjas formningen av barnets köns identitet, en känsla om att vara pojke eller flicka. I två till fem års ålder upptäcker barnet njutningen av att beröra sina egna könsorgan, innan den här åldern skulle det vara att önskvärt att föräldrarna får stöd och kunskap för sina egna tankar samt att de förstår att detta är en del av barnets normala sexuella utveckling. (Kosunen et al 2003, s. 209; De Lamater 2002, s.10; Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, s 24).

Till normal sexuell utveckling i barndomen hör även genital och fertilitets prat med jämnåriga, att visa sina genitalier till ett annat barn, och beröra dem ”*Visar du ditt / Så visar jag mitt*” detta sker med jämnåriga (Ryan, 2000, s. 42; Larsson & Svedin, 2002a, s 267; Larsson & Svedin, 2002b, s 248).

I Larsson & Svedins studie kom det fram att de flesta barn hade under barndomen haft olika sexuella upplevelser med sig själv eller med jämnåriga kamrater (Larsson & Svedin 2002a, s 263). Den aktivitet som förekommer vanligast hos unga med en jämnårig är; att kyssa, krama och att tala om sexualitet, att titta på pornografiskt material tillsammans (Larsson & Svedin 2002a, s 267). Forskarna hänvisar delvis till att resultatens tillförlitlighet inte är den bästa. De ifrågasätter de unga vuxna informanternas möjlighet att minnas händelser från barndom innan skolåldern. (Larsson & Svedin 2002a, s 271).

Larsson & Svedins andra studie riktad sig till två olika miljöer, hemmet och daghemmet. Forskarna ville klargöra både föräldrarnas och personalens upplevelser av barnets sexuella beteende. (Larsson & Svedin 2002b, s 247). Ett resultat var att föräldrarna observerade klart mer sexuellt beteende hos sina barn än personalen på ett daghem. (Larsson & Svedin 2002b, s 247).

Utgående från tidigare forskningarna och med syfte på denna studie har skribenten valt standarder för sexual fostran i Europa, som teoretisk referensram för studien.

3 TEORETISK REFERNSRAM

Det har inte tidigare funnits gemensamma riktlinjer angående sexual fostran i Europa. Sexual fostran är en del av sexuell hälsa. Standarderna för sexual fostran i Europa strävar till att ge riktlinjer om sexual fostran för politiska beslutsfattare, hälso- och undervisningsmyndigheter samt för sakkunniga. Senare i texten kommer en förkortning av

titeln att användas, *standarderna för sexual fostran*, vilket hänvisar till denna publikation. Publikationens syfte är att främja sexual fostran från ett helhetsperspektiv (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, s 7).

Standarderna för sexual fostran i Europa valdes, som referensram till studien, för att den granskar sexual fostran från ett helhetsperspektiv och på olika åldersnivåer. Då man talar om sexual fostran från ett helhetsperspektiv syftar man till att barn och unga skall få opartiskt, vetenskapligt korrekt kunskap om sexualitet sett från olika synvinklar. (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, s 7).

Standarderna för sexual fostran är publicerade på engelska, kompendiet är översatt bland annat till finska, men inte till svenska. Så alla hänvisningar till standarderna för sexual fostran är i detta studiearbete fritt översatta till svenska från den finska versionen av skribenten.

I standarderna för sexual fostran, betonas vikten av en helhetsbetonad sexual fostran där man ser sexualiteten som en kraftkälla. Detta stöder barnet att utveckla centrala färdigheter med vilket hon/han kan själv bestämma om sin egen sexualitet och förhållanden i olika skeden av sitt liv (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, s 7).

Publikationen standarderna för sexual fostran består två olika huvudkapitel i den första delen presenteras tanken bakom publikationen, definitioner, beskrivningar och principer. På ett vidsträckt sätt förklaras begreppet helhetsbetonad sexual fostran och det betonas varför detta är så viktigt för barn och ungdomar (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, s 7 - 36).

Den andra delen av publikationen består av tabeller som är indelade i fem olika åldersgrupper, där åtta olika teman inom sexual fostran presenteras. Olika teman presenteras i Figur 1, och de är: 1. Människokroppen och människans utveckling, 2. Fertilitet och förökning, 3. Sexualitet, 4. Känslor, 5. Människorelationer och livssvanor, 6. Sexualitet, hälsa och välmående, 7 Sexualitet och rättigheter och 8. Social och kulturella faktorer som beskriver sexualiteten. i varje enskild åldersgrupp. Syfte är att sexual fostran skall ge den unga kunskaper, färdigheter att fungera och påverka attityderna från varje enskilt tema.

Människokroppen & människans utveckling	Fertilitet & förökning	Sexualitet	Känslor	Människorelationer & livsvanor	Sexualitet, hälsa & välmående	Sexualitet & rättigheter	Sociala & kulturella faktorer
---	------------------------	------------	---------	--------------------------------	-------------------------------	--------------------------	-------------------------------

Figur 1. Olika teman som presenteras i standarderna för sexual fostran i Europa

Åldersgruppsindelningen tar hänsyn till utvecklingsskeden hos barn och unga. Åldersgrupperna är valda enligt WHO:s gruppering av ålder: 0-4 år, 4-6 år, 6-9 år, 9-12 år, 12-15 år och 15 år fyllda. (Seksuualikasvatuksen standardit 2010, s 35).

I denna studie har rekommendationerna för sexual fostran för barn, i ålder 0-4 år och 4-6 år, sammanslagits. För det rekommenderade innehållet för sexual fostran i standarderna i båda kategorierna är identiska. Skillnaden är att det innehåll som rekommenderas för barn i åldersgruppen 4-6 år granskas på en djupare nivå.

3.1 Människokroppen och människans utveckling

Kunskaper inom detta område som man önskas ge är kunskap om kroppsdelarna, skillnaden mellan kroppen och könen och om hygien. Om skillnader i kroppen och dess utveckling hos människor i olika åldrar. Färdigheter barnet skall få är att kunna namnge kroppsdelarna, att känna igen olika delar av kroppen. Att träna hygien bland annat med att tvätta hela kroppen samt att identifiera egen och andras integritet. Attityder man vill stöda är att barnet utvecklar en positiv kroppsbild och jag bild vilket i sin tur stärker självkänslan. Att barnet respekterar olikheter och värdesätter sin egen kropp samt att respektera jämlikhet mellan könen (Seksuualikasvatuksen standardit 2010, s 41).

3.2 Fertilitet och förökning

Kunskaper inom detta område som man önskas ge är kunskap om graviditet, förlossning och bebisar, grundfakta angående fortplantning ”varifrån kommer babyn?”. Barnet skall få veta om olika sätt att bli familjemedlem såsom adoption och att en del får barn medan

andra inte. Myter som berör fortplantning skall också behandlas. Färdigheter som kunskapen skall ge är att man talar om dessa teman med rätta ord och rätta begrepp. Attityden man vill stöda är att barnet kan godkänna olika sätt att bli familjemedlem samt att respektera det att en del har barn andra inte (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, s 41).

3.3 Sexualitet

Kunskaper inom detta område som man önskas ge är kunskap om välbehagskänslan, som kommer då barnet berör sin kropp och om onani i tidiga barndomen. Om undersökning av den egna kroppen och det egna könsorganet. Att det är normalt att njuta av fysisk närhet, om ömhet och fysisk närhet då man vill uttrycka kärlek och man är fäst vid en annan människa. Om sexualitet, olika sätt att uttrycka det och att använda respektfullt sexuellt vokabulär. Om sexuella känslor (närhet, njutning, upphetsning) som en del av människans känslor. Det betonas att dessa känslor skall vara positiva och det får inte förekomma känslor av tvång eller våld. Färdigheter som kunskapen skall ge är att barnet lär sig att identifiera sin könsidentitet, och att tala om (o)trevliga kroppsliga känslor. Att uttrycka sina egna behov, önskemål och gränser då barnet leker ”läkarlekar” med andra barn samt att barnet lär sig använda sexuellt vokabulär som inte sårar någon. Attityder man vill stöda är att barnet får en positiv bild av sin egen kropp och alla dess funktioner som i sin tur leder till positiv kroppsbild och till att respektera andra och bli nyfiken på sin egen och andras kroppar (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, s 41).

3.4 Känslor

Kunskaper inom detta område som man önskas ge är kunskap om olika typer av kärlek, positiva och negativa känslor, om ”Ja och Nej” känslor. Om ord som beskriver känslor och om känslan av integritet/privat. Man skall även behandla känslor som avundsjuka, ilska, aggression och besvikelser samt skillnad mellan vänskap och kärlek även då det är

fråga om känslor mellan människor av samma kön. Hemlig kärlek, första kärlek, för-
tjusning och ensidig kärlek är också viktiga att behandla. Färdigheten som kunskapen
ska ge är att barnet skall kunna känna och visa empati, lära sig att säga ja/nej. Att lära
sig uttrycka egna känslor och önskemål och att berätta om dem. Lära sig uttrycka kän-
slan av egen integritet. Även att lära sig att hantera besvikelser och uttrycka sina egna
känslor sakligt. Attityder man vill stöda är att man kan uttrycka känslor på många olika
sätt. Att uppleva sitt eget kön och könsdelar som en positiv sak samt att det är bra att
vara flicka eller pojke. Att lära sig att känslorna barnet känner och att uttrycka dem är
riktigt och rätt. Att ställa sig positivt till olika känslor vid olika tillfällen. Att godkänna
att kärlekskänslorna är naturliga en del av alla känslor. Att stöda barnet att värdesätta
egna känslor (Seksuualikasvatuksen standardit 2010, s 41).

3.5 Människorelationer och livs vanor

Kunskaper inom detta område som man önskas ge är kunskap om vänskap, människore-
lationer, relationer av samma kön, olika familjesituationer och olika betydelser av be-
greppet familj. Färdigheter som kunskapen ska ge är att barnet ska kunna tala om olika
slags människorelationer och om sin egen familj. Barnets ska få färdigheter att fungera
med andra barn och som familjemedlem på ett lämpligt sätt. Leva som en medlem i fa-
miljen, där familjerelationerna grundar sig på öppen kommunikation. Barnet skall kunna
skapa och upprätthålla människorelationer. Attityder man vill stöda en känsla av närhet
och förtroende som baserar sig på upplevelser av närkontakt, få en positiv syn på olika
livssyner och medvetenhet om att det finns många olika slags förhållanden samt god-
känna olikhet samt respektera olika livsstilar (Seksuualikasvatuksen standardit 2010, s
42).

3.6 Sexualitet, hälsa och välmående

Kunskaper inom detta område som man önskas ge är kunskap om goda och dåliga
kroppserfarenheter/vad känns bra? Lyssna till den egna kroppen. Om upplevel-
sen/känslan inte är bra, måste man inte godkänna den. Färdigheter som kunskapen ska
ge är att barnet ska lite på sina instinkter och att följa tre stegs modell; säg nej, gå bort,

tala till någon trygg vuxen. Att sträva efter välbehags känslor. Attityder man vill stöda är att barnet lär sig värdesätta sin egen kropp samt att det alltid är rätt att be om hjälp (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, s 42).

3.7 Sexualitet och rättigheter

Kunskaper inom detta område som man önskas ge är att betona barnets rätt att få trygghet och skydd och om att de vuxna är skyldiga att bevaka de ungas säkerhet. Om rätten att ställa frågor om sexualitet. Om rätten att bekanta sig med nakenhet och den egna kroppen, rätten till att vara nyfiken och att undersöka sin sexuella identitet. Om sexuellt utnyttjande, ge kunskap om att det finns människor som inte är goda, de uppträder som snälla, men de kan vara våldsamma. Färdigheter som kunskapen ska ge är att barnet lär sig säga ja och nej, att utveckla sin kommunikation och uttrycka sina behov och önskemål. Att skilja ”goda” och ”dåliga” hemligheter från varandra. Att ställa frågor vid problemsituationer vända sig till en trygg person samt uttrycka sina behov och önskningsar. Attityden man vill stöda är att barnet får veta sina egna rättigheter, vilket i sin tur leder till stärkt självkänsla och att lära sig att ”Min kropp är min egen”. Att barnet kan göra sina egna beslut (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, s 42).

3.8 Sociala och kulturella faktorer som beskriver sexualiteten

Kunskaper inom detta område som man önskas ge är att informera om sociala regler och kulturella normer, värderingar och om könsrollerna. Om socialt avstånd man ska ha med olika personer. Om hur åldern påverkar sexualiteten och vilket beteende är lämpligt för personer i olika åldrar. Om köns-, kultur- och ålderskillnader, sociala regler, värderingar och normer som påverkas. Om att alla känslor är tillåtna, men alla utförda aktiviteter är inte det. Färdigheter som kunskapen ska ge är att barnet kan skilja mellan privat och allmänt beteende från varandra. Följa sociala regler och kultur normer och att bete sig lämpligt i rätt miljö. Att veta var man får röra en annan människa. Att känna igen och bearbeta skillnader i värderingar. Attityder man vill stöda är att barnet lär sig respektera

sin egen kropp och andras kroppar. Att godkänna de sociala regler som berör integritet och intimitet, respektera olika normer angående sexualiteten och att respektera det att andra säger ”ja” eller ”nej”. Att uppträda på ett socialt ansvarsfullt sätt, vara öppen inte dömande och godkänna jämlikhet (Seksuaalikasvatuksen standardit 2010, s 42).

4 SYFTE, FRÅGESTÄLLNING OCH DESIGN

Syfte med detta examensarbete är att undersöka hur väl sexual fostran behandlas i bilderböcker för barn under skolåldern.

För att nå syftet och klargöra om och till vilken grad, standarderna för sexual fostran, behandlas i bilderböckerna har två frågeställningar formulerats:

1. Hurudant är innehållet om sexuell hälsa, i bilderböckerna för barn under skolåldern?
2. Vad är gemensamt eller avvikande kring hur sexuell hälsa behandlas i barnböcker jämfört med de europeiska standarderna för sexual fostran?

Det är viktigt att påpeka att, standarderna för sexual fostran, är en riktlinje för politiska beslutsfattare, hälso- och undervisningsmyndigheter samt för sakkunniga. En målsättning är att sträva till en helhetstänkande sexual fostran för barn och unga. Det är ingenting, som författare till bilderböcker för barn under skolåldern, måste följa i sitt författarskap.

Studiens design är att analysera innehållet i bilderböcker för barn, som berör sexuell hälsa. Bakgrundslitteraturen består av tio forskningar, de presenterar centrala saker som skall beaktas vid sexuelfostran för barn. Den teoretiska referensramen som används i studien är standarderna för sexual fostran i Europa (2010). Det är en kvalitativ innehållsanalys av tjugo bilderböcker för barn, som berör temat sexuell hälsa. Resultatet av data analysen blev 4 över kategorier. I resultat redovisningen granskas de fyra över kategorierna med eventuella underkategorier. Först utifrån den första frågeställningen: Hurudant är innehållet om sexuell hälsa, i bilderböckerna för barn under skolåldern? I

den senare delen av resultat redovisningen granskas den andra frågeställningen: Vad är gemensamt eller avvikande kring hur sexuell hälsa behandlas i barnböcker jämfört med de europeiska standarderna för sexual fostran?

I figur 2, presenteras designen av studien grafiskt.

**INNEHÅLLET AV BILDERBÖCKER
FÖR BARN SOM BERÖR SEXUELL
HÄLSA**

BAKGRUND

Tidigare forskningar
och ämneslitteratur

TEORETISK REFERENS RAM

Standarderna för sexual fostran i
Europa

SYFTE

Att undersöka hur väl sexual fostran
behandlas i bilderböcker, för barn under
skolåldern.

FRÅGESTÄLLNINGAR

Hurudant är innehållet om sexuell hälsa, i
bilderböckerna för barn under
skolåldern?

Vad är gemensamt eller avvikande kring
hur sexuell hälsa behandlas i barnböcker
jämfört med standarderna för sexual
fostran?

METOD

En induktiv kvalitativ innehållsanalys

DATA INSAMLING

Databas och manuell
sökning; 20 bilder-
böcker för barn som
berör sexuell hälsa

Manuell sökning;
10 forskningsartiklar

DATA ANALYS

Över kategorierna som framkom
är:

- 1 Begreppet GRAVIDITET
2. Begreppet FAMILJ
3. Begreppet KÄNSLOR
4. Begreppet KROPPEN

RESULTAT

De fyra över kategorierna presenteras och
granskas från frågeställningarna

FORTSATT FORSKNING

Figur 2. Studiens design

5 METOD

I detta kapitel kommer skribenten att presentera val av analysmetod, insamling av studie-material och sedan beskriva de olika skeden av analysen i denna studie.

5.1 Kvalitativ innehållsanalys

Studien är kvalitativ till sin natur. I studien har en induktiv innehållsanalys gjorts av tjugo bildböcker för barn, som behandlar sexual fostran. Med hjälp av innehållsanalys kan man som forskare analysera innehållet i ett dokument. Innehållsanalysen kan användas till exempel att studera innehållet i barnböcker (Denscombe 2000 s 199; Forsberg & Wengström 2008 s.63; Tuomi & Sarajärvi 2009, s.108).

I många metodböcker nämns att bland annat vid kvalitativa forskare är det allmänt att forskarens egen bakgrund och kunskap kan påverka forskningen i insamlingskedet. I en kvalitativ studie bör forskaren även ta ställning till sin förförståelse. Med förförståelse avses den kunskap, som forskaren har inom det område där forskningen ska genomföras. (Forsberg & Wengström 2008 s.59; Denscombe 2000 s.244). Jag har en lång tid jobbat med olika frågor, som berör sexualitet och sexuell hälsa. Jag har jobbat med skolelever, studeranden och vuxna, med upplysning och forskning, men med barn i åldern 0-6 år har jag inte direkt jobbat med frågor som berör sexual fostran.

5.2 Insamling av material.

Utgångsläget för denna studie var att analysera bilderböcker för barn, som behandlar sexual fostran. Innehållet i bilderböckerna, som väljs för studien skall handla om kroppens utveckling, familj, sexualitet, graviditet och att få ett syskon.

För att få information om hur bilderböcker för barn, ser ut på 2010-talet ställdes följande inkluderings kriterier för böckerna:

- Bilderböcker för barn som behandlar sexual fostran
- Böcker som är skrivna år 2000 eller senare

- Böckerna skall vara skrivna på svenska eller finska, böckerna får vara översatta från annat språk
- Böckerna skall vara tillgängliga för alla, finnas på biblioteken.
- Böckerna skall beröra kroppens utveckling, sexualitet, familj, graviditet eller att få ett syskon

För att få en omfattande bild över hur mycket böcker det finns om detta tema på biblioteken i Finland, gjordes en datasökning på huvudstadsregionens bibliotek, helmet.fi under hösten 2012. Som sökord användes vid datasökningen: människan + bilderböcker, familjen + bilderböcker och graviditet+ bilderböcker. Som sökresultat fick skribenten 20 böcker som är skrivna år 2000 eller senare. Av dessa böcker utslöts sju böcker från studien, en av böckerna beskrev temat ur en mytologisk synvinkel och de övriga böckerna behandlade inte den situationen då det föds en bebis till familjen. (Forsberg & Wengström 2008 s.88)

Även en manuell sökning gjordes i tre olika bibliotek i Nyland; Kyrkslätt, Ekenäs och Helsingfors, i biblioteken hittades böckerna främst i hyllorna, som har rubriken människan och familjen. Informatikerna som jobbade på Richardsgatans bibliotek i Helsingfors, var mycket hjälpsamma med den manuella sökningen. Ytterligare har en manuell sökning i bokaffärer i Helsingfors, Stockholm och i Wien gjorts. De böcker som förekom i bokaffärerna i Helsingfors och Stockholm är alla böcker, som är inkluderade i denna studie.

Från databassökningen på helmet.fi godkändes tretton böcker och från den manuella sökningen sju böcker, inalles godkändes tjugo böcker för studien. Böckerna var skrivna från det blivande syskonets synvinkel, några var skrivna från ”bebisen imagens” synvinkel, en av dessa böcker var skrivna ur en religiös synvinkel (katolsk). Två böcker behandlade förändringar i kroppen under uppväxttiden, en bok behandlade begreppet familj från olika synvinklar och en bok behandlade enbart befruktningen. Originalspråket för bilderböckerna är svenska i sjutton av böckerna, två är skrivna på tyska och en på finska. Tre av böckerna i studien är översatta från svenska till finska, och av de tyska böckerna är ena översatt till svenska och andra till finska. Böckerna presenteras i Tabell 1.

Tabell 1, Böcker godkända för studien. År= publicerings år **= översatt bok

Författare	Titel	År
Alonzo, M. & Forsman, L.	Snoppar och snippor	2011
Doman, R.	I begynnelsen var jag	2006
Frimodig K. & Berg S.	Kim och Skrutten	2009
Geisler, D.	Var jag också där inne i DIN MAGE **	2012
Gimbergsson, S.	Uno i mammas mage	2008
Hansson, G.	Snart har vi en baby	2008
Höjer, D.	Tervetuloa meille, vauva! **	2001
Janouh, K. & Lindman, M.	Mistä on pienet vauvat tehty? **	2012
Löthen, B.	Mamma, pappa och jag	2008
Olczk, M. & Sandler, A.	Naken om baken.	2009
Paananen- Kemi, M	Hon tänder stjärnorna nu	2012
Pelliccioni, S.	Onni-pojasta tulee isovehi	2009
Rieckhoff, S & Rieckhoff, J.	Ellasta tulee isosisko **	2009
Stahlfelt, P.	Kärleksboken	2001
Stark, U.	Hallå där inne! eller vad en oföding bör veta	2010
Summanen E.	Familjeboken	2008
Svensson, T.	Vallaton vauva – valtaa vatsan **	2000
Olsson S & Jakobsson A	Håkan Bråkan och bebismysteriet	2005
Weinhold, A.	Vår bebis	2007
Wik, J.	Spermie plus ägg är lika med bebis	2011

5.3 Analysering av materialet

Ett kvalitetskrav i kvalitativ forskning är att förförståelsen ska redovisas så att läsaren ska kunna få en uppfattning om utgångspunkten för tolkningen. Förförståelsen kan redovisas genom en sammanställning av det aktuella forskningsläget eller av de olika tolkningarna av fenomenet som kan ligga till grund för den aktuella tolkningen. (Forsberg & Wengström 2008 s.143; Denscombe 2000, s.250). I en kvalitativ forskning sker själva analysen och insamlingen av materialet samtidigt och de stöder mycket varandra. Allt från det att transkriberingen av materialet började, har en undermedveten analyserings process varit igång hos skribenten i denna studie. Då forskaren analyserar materialet är det viktigt att forskaren håller sig så nära materialet som möjligt och utan att göra alltför långtgående slutsatser.

En induktiv analysprocess kan indelas till förenkling av materialet, här letar man fram begrepp som har av betydelse för forskningen gruppering av det och abstrahering (Elo & Kyngäs 2008, s. 109; Kyngäs & Vanhanen 1999 s. 6; Tuomi & Sarajärvi 2009, s.109)

Alla tjugo böcker är ordagrant transkriberade och kategoriserade. (Forsberg & Wengström 2008 s.64). Det var ett tidskrävande process, transkriberingen tog två månader, texten skrevs med Word programmet och det blev totalt 136 sidor text, skriver med radavstånd 1.5 och font 12. Själva grupperingen och analysering av materialet gjordes med Excel, eftersom skribenten är bekant med att jobba med programmet. Materialet överfört till Excel, blev 1477 rader text, en mening per rad. Vissa meningar innehöll information om många olika ämnesområden, de fördelades till så många rader, som behövdes och de numrerades skilt för sig. Vid varje enskilt skede av analysen, öppnades en ny sida för den aktuella analysen. Alla olika skeden av innehållsanalysen är sparade och det är lätt att gå tillbaka till den ursprungliga texten. Tre av böckerna var skrivna på finska, böckerna transkriberades på finska, men vid förenklingen av materialet så översattes texterna till svenska. Då kategoriseringen och grupperingen av materialet gjordes var allt material skrivet på svenska.

Det som nämns ofta i metodlitteraturen, som berör analysmetoden är att nya forskare ofta förenklar materialet för mycket och då finns det en risk att den egentliga innebörden i budskapet försvinner (Sandelowski 1995, s.373; Forsberg & Wengström 2008 s.168; Rinkinen 2012 s.55;).

I denna studie var den här processen mycket arbetsdryg, men också mycket lärorik. Skribenten bekantade sig inte tillräckligt grundligt med materialet vid första fördjupningen av materialet. Detta ledde till att skribenten fick ta ett steg tillbaka och bekanta sig på nytt med materialet, läsa på nytt igenom materialet flera gånger och sedan började det komma upp olika teman och olika innehåll i materialet kunde börja skiljas på.

Efter förenklingen av materialet, gjordes en kodning av materialet. (Elo & Kyngäs 2008, s. 111; Kyngäs & Vanhanen 1999, s. 5; Tuomi & Sarajärvi 2009, s.110; Forsberg & Wengström 2003 s 146; Denscombe 2000, s.247)

Vi det här skedet gjorde skribenten en förteckning över de olika koderna och letade efter likheter och olikheter, och förenade de som verkade höra tillsammans. För att få en

klarare bild över hur vanligt olika teman förekom i studiematerialet gjorde skribenten en kvantitativ analys av innehållet.

Kvalitativ forskning strävar inte efter att kvantifiera och använder vanligtvis inte statistik eller numeriska värden för att redovisa resultat. (Forsberg & Wengström 2008 s.62). Ordningsföljden på olika teman som förekom i studiematerialet fördelades enligt följande presenterade i den ordning som de mest förekommer: 1. Begreppet graviditet, 2. Begreppet familj 3. Begreppet känslor 4. Begreppet kroppen.

Dessa fyra teman bildar över grupperna i studien, endast inom begreppet graviditet och begreppet familj kom det fram enskilda under grupper. I resultatredovisningen kommer över grupperna att presenteras i den ordning enligt hur vanligt de har förekommit i studien.

6 RESULTAT

I detta kapitel presenteras resultaten från innehållsanalysen av de tjugo bilderböcker för barn, som är analyserade i studien. I den här första delen av resultaten kommer den första frågeställningen i studien att besvaras: Hurudant är innehållet om sexuell hälsa, i bilderböckerna för barn under skolåldern? I den andra delen av resultaten kommer den andra frågeställningen att besvaras: Vad är gemensamt eller avvikande kring hur sexuell hälsa behandlas i barnböcker jämfört med de europeiska standarderna för sexualfostran?

Som ett resultat av innehållsanalysen av studiens tjugo bilderböcker för barn som berör sexuell hälsa, uppkom följande över kategorier: 1 Begreppet graviditet, 2 Begreppet familj, 3 Begreppet känslor, 4 Begreppet kroppen. I två över grupper, Begreppet graviditet och Begreppet kroppen uppkom dessutom under kategorier. I Begreppet graviditet är under kategorierna; befruktning, graviditet och förlossning och i Begreppet familj under kategorierna familjen och den nyfödda hemma. I Begreppet känslor och Begreppet kroppen uppkom inga under kategorier (Figur 3).

Begreppet Graviditet	Begreppet Familj	Begreppet Känslor	Begreppet Kroppen
Befruktning	Familj		
Graviditet	Den nyfödda hemma		
Förlossning			

Figur 3 Över- och under grupperna, som uppkom efter innehållsanalysen

6.1 Innehållet i bilderböcker för barn om sexualitet

I denna studie har endast texten i bilderböckerna för barn analyserats, bilder eller illustrationer är inte analyserade. Här presenteras innehållet av innehållsanalysen

6.1.1 Begreppet graviditet

I det här avsnittet presenteras resultaten på innehållet i böckerna som berör, ”bebisen i magen”, alltså graviditeten. Först beskrivs hur befruktningen behandlas i böckerna, sedan beskrivs graviditeten. Graviditeten granskas skilt både från den vuxnas och från barnets synvinkel.

Befruktning är ett tema som får väldigt mycket utrymme i dessa böcker. Både kvinnan och mannens anatomi beskrivs noggrant, samt de fysiologiska kedjorna från ägglossning till befruktning av ägget. Det kommer också fram, att det är väldigt varierande hur snabbt eller hur länge det tar innan en kvinna att bli gravid. En del blir gravida efter första samlaget, andra måste kanske vänta många år och en del kanske har infertilitetsproblem. Olika sätt på hur kvinnan kan bli befruktad samt olika sätt att få barn beskrevs också i böckerna. Det ges även mycket utrymme åt frågor som berör ofrivillig barnlöshet. I böckerna beskrivs olika alternativ då assisterad befruktning kan bli aktuellt exempelvis då mannen och kvinnan inte kan få barn. Det kan också vara fråga om en kvinna som ensam vill ha ett barn eller partners av samma kön. I rätt så många böcker tas det upp att flera äggceller kan bli befruktade samtidigt och då blir det två eller flera bebisar på samma gång.

Adoption beskrivs också i många av böckerna och det betonas att det finns många olika orsaker till varför ett barn ges till adoption. Det finns kvinnor som saknar ägg eller män

som saknar spermier och inte kan få egna barn då kan adoption vara en lösning för dem. Det som betonas i böckerna är att de vuxna som adopterar barnet blir barnets riktiga föräldrar.

I en av böckerna beskrivs många olika myter om befruktning. Här är exempel på de olika alternativen; storken hämtar bebisen, om mamma och pappa kramas riktigt hårt blir det en bebis, trollen snickrar bebisarna det är därför de är så fula, bebisfrön finns i bröd, bebisar kommer från himlen i en vagn dragen av älgar, bebisar finns till salu i butiken uppe på hyllan ”köp två betala för tre”, det är datamaskiner som bygger bebisar, bebisar kommer från drömlandet, då mamma och pappa pussas far bebisfröet från pappas mun till mammas mun. Alla de här olika beskrivningarna är skrivna på ett åldersenligt språk för barn under skolåldern. I slutet av boken berättas på en åldersenlig nivå med ord och begrepp, som är bekanta för barn under skolåldern, hur befruktningen sker och graviditeten hos kvinnan börjar. Alla myter som tidigare i boken presenterades förklarades vara oriktiga.

Om **graviditeten** berättas hur bebisen växer i magen och om mammans hälsokontroller. Graviditet beskrivs på en anatomiskt och fysiologiskt, medicinsk nivå. Befruktningen beskrivs från cellfördelning till implantering i livmodern, skillnaden mellan embryo och foster stadiet förklaras. Moderkakan och navelsträngens funktion beskrivs i många böcker noggrant.

Hälsokontroller under graviditeten beskrivs, som viktiga för den blivande mamman och bebisen. Några böcker behandlar också mammans känslor, trötthet och illamående i början och i slutet av graviditeten. Ultraljudundersökningen får mycket utrymme i böckerna, det talas om att man tar foto på bebisen och det nämns även att någon gång kan man också se bebisens kön vid undersökningen. Vikten av mammans hälsosamma levnadsvanor betonas även det nämns att om mamman röker eller konsumerar alkohol försämrar syretillförseln till bebisen.

I många böcker berättar mamman för det blivandet syskonet om hur graviditeten hade känts då barnet själv varit i mammans mage. Båda föräldrarna hade innerligt väntat på att barnet skulle födas.

Då det är fråga om graviditeten sett ur barnets synvinkel beskrivs i böckerna sättet på hur barnet informeras om det kommande syskonet, barnet får svar på frågan hur bebisen kommer ut från magen och barnets intresse på graviditeten då barnet var i mammans mage. Barnet har många funderingar på vad bebisen gör inne i magen, och dess olika livsfunktioner och känslor. Barnet följer också noggrant med mammans mage och hur den växer och blir större.

I böckerna beskrivs det noggrant hur föräldrarna berättar för barnet om att det är ett syskon på kommande. Denna stund är viktig inom familjen och föräldrarna är mycket ivriga och glada att få berätta för barnet om att hon/han kommer att få ett syskon. De flesta barn tar emot nyheten med glädje. Endast i en bok upplever det blivande syskonet informationen som negativ.

”Föräldrarna berättar för dig att du ska få ett syskon, sedan väntar du några timmar, ni äter, ingen ringer på och det är inte ens dukat för nykomlingen?”

Barnets tankar och sätt att hantera och förstå den långa väntetiden är ett tema som behandlas i många av böckerna. I många böcker försöker man förklara väntetidens längd, för barnet med olika årstider eller högtider, till exempel bebisen föds till julen eller bebisen föds då sommaren börjar.

En annan sak som böckerna beskriver mycket om är den uppmärksamhet barnet fäster vid mammas mage som växer, här är några exempel på detta: En del barn tycker att mamman blivit tjock. Andra barn tycker att magen inte är så stor att där inne kan vara en bebis. Några barn tycker inte att mammas mage passar henne bra. De flesta barn vill känna på mammans gravida mage, främst då bebisen i magen sparkar. Men det beskrivs också att barn kan uppleva det otrevligt eller obehagligt att röra den gravida magen.

I böckerna beskrivs frågor som barnen ställer till den vuxna angående bebisen i magen. De flesta frågor berör bebisens olika sinnen och vardagliga funktioner i livet. Här är några exempel: De undrar om bebisen redan kan se, höra, gråta, känna, smaka och dofta. En annan fråga som beskrivs mycket är hur äter bebisen, varifrån får den mat? Navelsträngens fysiologi beskrivs mycket i böckerna och det att bebisen inte andas utan får syre genom navelsträngen. Barnen funderar även på hur bebisen kissar och bajsar. Barnen funderar också på hur bebisen inte drunknar i fostervattnet i fostersäcken. Och

vad gör bebisen på dagarna, då den simmar i fostervattnet? Är det en flicka eller pojke i mammas mage intresserar också barnet.

Förlossningen beskrivs i böckerna främst från mammans och bebisens synvinkel. Från barnets synvinkel beskrivs förlossningen främst som information om hur bebisen föds, vem som är med barnet då föräldrarna åker till sjukhuset samt barnets första möte med den nyfödda.

Så gott som i varje bok beskrivs hur mamman känner att förlossningen kommit igång, hon informerar om detta till sin partner och föräldrarna åker i väg till sjukhuset. Många böcker tar realistiskt upp att det tar en lång tid att för bebisen att födas och att det är ett samarbete mellan mamman och bebisen. Det sägs också att det är tungt för dem, så därför är mamman och bebisen trötta efteråt och måste vila. Här beskrivs också det fysiologiska förloppet under förlossningen, sammandragningar, livmodermunnen och moderkakan.

I några böcker beskrivs även att bebisen kan födas för tidigt och då måste bebisen vara kvar på sjukhuset och växa inne i en kuvös. Kejsarsnitt beskrivs i många böcker det mest centrala som betonas är att ingreppet inte gör ont eller är farligt för mamman eller bebisen. Att klippa navelsträngen är en annan sak som får mycket utrymme i böckerna och även här betonas det att det inte gör ont åt bebisen då navelsträngen klipps av. I många böcker nämns också att bebisen lyfts upp på mammas mage efter förlossningen, för att känna närhet och trygghet.

Hur barnet föds beskrivs på många olika sätt, många av beskrivningarna är mycket medicinska, medan andra beskriver födseln på en nivå som är lämplig för barn under skolåldern exempelvis:

”Bebisen kommer ut med huvudet före mellan mammas ben”

Det som tas upp i de flesta böcker är att barnet får i god tid veta vem eller vilka vuxna kommer hem till barnet under tiden då föräldrarna åker till förlossningssjukhuset. Barnets första möte med det nya syskonet beskrivs ofta med att barnet får hålla syskonet i famnen, barnets funderingar och tankar om bebisens storlek, bebisens kön. Barnet hämtar leksaker till bebisen och förväntar sig att bebisen redan kan leka med barnet.

6.1.2 Begreppet familj

”Det finns inga regler på hur en familj ska vara eller hur den kommit till”

Familj begreppet behandlas mycket i böckerna. De flesta beskriver en heteronormativ familj, en familj som består av en mamma, en pappa och ett barn. I några böcker talas det också om att familjen kan bestå av två föräldrar av samma kön eller så kan familjen bestå av endast en förälder eller av två vuxna och inga barn. Om barnets föräldrar har skiljt sig och barnet lever i en ny familj, beskrivs det att barnet kan ha flera än två föräldrar.

Begreppet familj kommer upp i böckerna i följande situationer, då man beskriver stunder då de vuxna berättar om babyn i magen, om stunden då bebisen är född, då bebisen kommit hem och om stunder där det äldre barnet får egen tid med de vuxna.

Hur vardagen förändras i familjen då den nyfödda kommer hem från sjukhuset beskrivs i många böcker. Först presenteras hur vardagsrutinerna förändras, sedan förhållandet mellan barnet och den nyfödd och till sist barnets egen tid med föräldrarna.

Den nyfödda kommer hem beskrivs huvudsakligen med de nya rutinerna, som uppkommer i hemmet och med nya dygnsrytmer i familjen. I många av böckerna beskrivs det varför den nyfödda bebisen ammas så ofta både på dagen och natten. Det nämns även att den nyfödda bebisen inte kan äta någonting annat än dricka mjölk från mammas bröst eller från nappflaska. Bebisen som gråter mycket behandlas i många böcker och det ges många olika förslag på att trösta den nyfödda bebisen.

Barnets funderingar om den nyfödda bebisen, var främst bebisens utseende och storlek till exempel:

”Bebisen är liten, röd och skruttig”

”Barnet tittar på de små händerna, fingrarna liknar en daggmask man delat i fem delar”

I böckerna ges möjlighet för barnet att vara delaktigt vid skötsel av den nyfödda bebisen. I rätt många böcker kommer det fram att barnet är besviken på att den nyfödda bebisen inte kan komma ut och leka eller ännu kan prata. Barnet hade antagit att den nyfödda bebisen är en lekkamrat till barnet redan från början.

Barnets känslor av att känna sig utanför i familjen beskrivs i böckerna. Några situationer då, barnet upplever att den nyfödda bebisen tar för mycket tid av föräldrarna är exempelvis då den nyfödda bebisen gråter:

”för ju mer bebisen skrek desto mera höll föräldrarna bebisen i famnen”

I några böcker beskrivs hur den vuxna observerar det att barnet känner sig utanför:

”Nu i början måste vi ta lite mera hand om bebisen, det kan kännas jobbigt för dig, men du får gärna hjälpa till med bebisvården”

Barnet uttrycker även sina känslor av att vara lessen, ensam, utanför eller arg och saknad av att få vara med och nära föräldrarna. I många böcker ordnas för barnet egen tid med de vuxna.

6.1.3 Begreppet känslor

En bok baserade sig helt på ordet kärlek. Ordet kärlek granskas från många olika synvinklar, kärlek till människor, till pengar och saker. Det kommer också fram att kärlek kan leda till glada känslor och till svåra känslor.

Föräldrarnas känslor mot barnet kommer bra fram, barnet får en stark känsla av att barnet är älskat och efter längtat. I de flesta böcker behandlas upplevelsen av att det kommer en bebis till familjen enbart som en mycket positiv känsla både från föräldrarnas och det kommande syskonets synvinkel.

Endast i en bok upplever det kommande syskonet, det att det kommer en ny familjemedlem, som en mycket obehaglig, onödigt och otrevligt händelse. Barnet tycker inte om det skall komma en ny medlem till familjen. I denna bok behandlas olika känslor o början av boken känslor som olust, ensamhet och svartsjuka men i slutet av boken mera glada känslor.

”Kan man sakna en som bor i himlen?”

I en bok behandlar man döden, många olika slags känslor från sorg, saknad till mera glada känslor beskrivs. Det är en bok där bebisen dör i mammans mage innan födseln. Här beskrivs både föräldrarnas och det kommande syskonets känslor från det att de fått

veta att bebisen är sjuk, bebisen föds död och hela begravningsprocessen. Här följer man även barnets sätt att observera försämringen av mammans hälsa under graviditeten och de vuxnas känslor under sorg arbetet.

Förälskelse och kärlek, beskrivs främst ur föräldrarnas synvinkel. Olika skeden i förälskelsen och sällskapandet behandlas rätt så noggrant, först berättas om hur de i smyg tittar på varandra, söker kontakt med varandra och blir förälskade i varandra. Sedan då de börjar sällskapa talas det om att de pussas, ”tjej- och killbaciller” och om att de vuxna vill vara nära och röra vid varandra på hela kroppen samt att de tycker mycket om varandra gör att de vill ha ett gemensamt barn.

6.1.4 Begreppet kroppen

Frågor som berör kroppen behandlas i endast två böcker. Ämnen som behandlades i den här kategorin var kroppsutveckling, nakenhet och hygienfostran.

Kroppsutvecklingen beskrevs främst på att se skillnader och likheter mellan en flicka och en pojke. Det konstaterades att det mesta av kroppen är lika det är endast snippan och snoppen som skiljer dem från varandra. Det var roligt att läsa att endast i en bok talade man ännu om penis i stället för snopp, i alla de andra böckerna talade man om snopp och snippa.

Kroppen beskrevs från pre pubertal synvinkel, som hårväxt på olika ställen i kroppen, könsorganens utseende och hur kroppen börjar se annorlunda ut då man växer från barn till tonåring. Det att snipporna och snopporna kan se olika ut och vara olika stora eller små är helt naturligt.

Nakenhet behandlas från många olika synvinklar som en naturlig sak hos alla människor. Det talas om var det är lämpligt att visa sig naken t.ex. då man går i duschen och när det inte är lämpligt att visa sig naken som t.ex. då man går till butiken eller skidar. Det betonas också på flera ställen att man kan klä på sig allt man har, men ändå är man naken under kläderna.

Hygienfrågan tas upp i böckerna väldigt lite. Det är endast handhygien i samband med toalettbesök som behandlas. Det berättas hur man skall gå till väga om man besöker en allmän toalett utanför hemmet. Skillnaden mellan kill- och tjejtoalett beskrivs mycket detaljerat. Men ingenting om daglig hygien tas upp i böckerna.

Som ett sammandrag av resultaten korrelerat till den första frågeställningen: Hurudant är innehållet om sexuell hälsa i bilderböckerna för barn under skolåldern? Innehållet i böckerna berör huvudsakligen graviditet, beskrivning av befruktning får mycket utrymme och själva graviditetstiden. Graviditeten granskas både från den mammans, fostrets och det blivande syskonets synvinkel och förlossningen behandlas rätt så lite. Olika slag av familjer, familjesamhörighet beskrivs och den nyfödda familjemedlemmens ankomst granskas både från en vuxen och en barn synvinkel. Olika slag av känslor hos barn och vuxna behandlas rätt lite i böckerna de mesta av känslorna relateras till det kommande syskonet. Föräldrarnas sällskapande och förälskelse beskrivs i många böcker. Kroppen och dess utveckling och hygienfostran under barndomen behandlas mycket lite i böckerna. Det att benämningarna snopp och snippa för könsorganen för småbarn börjar vara allmänt.

6.2 Innehållsanalysen och standarderna för sexual fostran

I den andra delen av resultaten presenteras den andra frågeställningen: Vad är gemensamt eller avvikande kring hur sexuell hälsa behandlas i barnböcker jämfört med de europeiska standarderna för sexual fostran?

I detta kapitel korreleras innehållsanalysen från bilderböckerna för barn under skolåldern som analyserats tidigare med standarderna för sexual fostran.

I kapitel 3, beskrivs detaljerat innehållet av de olika grupper som tas upp i standarderna för sexual fostran.

I figur 4, presenteras likheter och olikheter med studiens innehållsanalys och standarderna för sexual fostran.

Människokroppen & människans utveckling	Fertilitet & förökning	Sexualitet	Känslor	Människo- relationer & livs vanor	Sexualitet, hälsa & välmående	Sexualitet & rättigheter	Sociala & kulturella faktorer
Begreppet Kroppen	Begreppet Graviditet		Begreppet Känslor	Begreppet Familj			

Figur 4. En jämförelse med standarderna för sexual fostran och med innehållsanalysen av bilderböcker för barn. Områden som är tomma behandlades inte alls i bilderböckerna för barn.

Inom temat **människokroppen och människans utveckling**, önskar man att barnen skall få information om kroppsdelarna, skillnaden mellan kroppen och könen, om hygien samt om skillnader i kroppen och dess utveckling hos människor i olika åldrar. Man önskar att barnet skall kunna namnge kroppsdelarna, att känna igen olika delar av kroppen, att träna hygien.

I de analyserade böckerna i studien behandlas skillnaden mellan könen och kroppen samt namnen snopp och snippa för att namnge könsorganen används konsekvent. I en av böckerna behandlades kroppens utveckling under olika åldrar. Hygien behandlades mycket lite och då var det främst fråga om hygien i samband med toalett besök.

Det tema som standarderna för sexual fostran önskar är att behandla i kategorin människokroppen och människans utveckling, för barn i åldern 0 – 6 år, som inte förekom i studien är; att träna hygien genom att tvätta hela kroppen själv och namn ge de alla kroppsdelar.

Inom temat **fertilitet och förökning**, önskar man att barnen får kunskaper om graviditet, förlossning och bebisar, grundfakta angående fortplantning ”varifrån kommer bebisen?”

Detta är ett tema som behandlas mycket grundligt i de analyserade böckerna. Befruktningen behandlas från en mycket anatomisk-fysiologisk synvinkel, graviditeten även från en fysiologisk synvinkel. Barnets tankar och upplevelser av mammans graviditet beskrevs i böckerna. Ämnet behandlas från barnets frågor som barnet funderar på, många av frågorna berör vardagliga saker som till exempel: Vad äter bebisen? Hör bebisen? Var kissar bebisen? Adoption och olika slag av assisterad befruktning behandlas också i böckerna samt barnlöshet nämns i flera av böckerna. En av böckerna behandlade olika myter om befruktningen.

Det att standarderna för sexual fostran betonar att då man talar om graviditet, förlossning samt varifrån bebisen kommer skall man tala om temat med rätta ord och begrepp. Mycket av språket som används i de analyserade böckerna, är på en mycket anatomisk-fysiologisk nivå. Termer och många ord är inte beskrivna på ett språk som är inte är lätt-förståeligt för barn i åldern 0-6 år.

Inom temat **sexualitet** önskar man att barnen får kunskaper om de känslor barnet upplever, då barnet undersöker och berör sin egen kropp och sitt könsorgan. Att det är normalt att njuta av fysisk närhet om ömhet och fysisk närhet då man vill uttrycka kärlek och att man är fäst vid en annan. Om sexualitet och sätt att uttrycka det, samt om respekterande sexuellt vokabulär om sexuella känslor (närhet, njutning, upphetsning) som en del av människans känslor. Det betonas att dessa känslor skall vara positiva, och det får inte förekomma känslor av tvång eller våld. Att uttrycka egna behov, önskemål och gränser då barnet leker "läkarlekar" samt att barnet lär sig använda sexuellt vokabulär som inte sårar någon.

I ingen av de analyserade böckerna behandlades frågor, som berör undersökning eller beröring av sin egen kropp. Inte heller nämndes de någonting om (O)trevliga kroppsliga känslor eller att använda ett icke sårande sexuellt vokabulär.

Inom temat **känslor**, önskar man att barnen får kunskaper om olika typer av kärlek, positiva och negativa känslor, om "Ja och Nej" känslor. Om ord som beskriver känslor och om känslan av integritet/privat. Man skall även behandla känslor som avundsjuka, ilska, aggression och besvikelser samt skillnad mellan vänskap och kärlek även då det är fråga om känslor mellan människor av samma kön. Hemlig kärlek, första kärlek, förtjusning och ensidig kärlek är också viktiga att behandla. Även att lära sig hantera besvikelser och uttrycka egna känslor sakligt.

I de analyserade böckerna behandlas känslor som glädje, värme och närhet som associerar till familjen. Oftast beskrivs att vänta på den nya bebisen som en glad och varm händelse inom familjen. Känslor av ilska, svartsjuka och besvikelser hos barnet behandlas främst efter det att den nyfödda bebisen kommit hem. I en av böckerna behandlades mera negativa känslor som väcktes hos barnet då barnet blev informerad om det kommer ett syskon till familjen. Men boken bearbetade bra hur barnet bearbeta känslorna

och barnet började se hela situationen från en ljusare sida och fick även upplevelser av varma, nära känslor.

Känslor av hemlig kärlek och förtjusning beskrevs i böckerna främst ur föräldrarnas sällskapshistoria. Barnens känslor av förälskelse eller förtjusning behandlades inte alls.

Inom området **familj och människorelationer**, vill man ge barnen kunskap om vänskap, människorelationer, människorelationer av samma kön olika familjesituationer och olika betydelsen av familjen.

I de analyserade böckerna ser man mycket heteronormativt på begreppet familj, endast i en bok var föräldrarna frångående och mammas flickvän väntade barn till familjen. I många böcker beskrevs det om att det finns många olika typer av familjer och det betonades att alla familjer är lika riktiga.

Det som fick mycket utrymme i böckerna var hur rollerna inom familjen förändrades då det kommer en ny familjemedlem till familjen. Det här beskrevs både från syskon och föräldrasynvinkel.

Inom området **sexualitet, hälsa och välmående**, vill man informera barnet, om goda och dåliga kroppserfarenheter/vad känns bra? Lära barnet att lyssna till den egna kroppen. Det betonades att om upplevelsen/känslan inte är bra, måste man inte godkänna den. Attityder man vill stöda är att barnet lär sig värdesätta sin kropp och sina känsloupplevelser samt att det alltid är rätt att be om hjälp. I de analyserade böckerna behandlades inte detta tema alls.

Inom området **sexualitet och rättigheter**, vill man betona barnets rätt till att få trygghet och skydd och om att de vuxna är skyldiga att bevaka de ungas säkerhet. Om rätten att ställa frågor om sexualitet. Om rätten att bekanta sig med nakenhet och den egna kroppen, rätten till att vara nyfiken och att undersöka sin sexuella identitet. Om sexuellt utnyttjande, ge kunskap om att det finns människor som inte är goda, de uppträder som snälla, men de kan vara våldsamma.

I många av de analyserade böckerna behandlades, barnens rätt att ställa frågor om sexualitet. Till exempel barnen frågar om, känslor föräldrar emellan, hur bebisen föds och hur bebisen kom in i magen. Det att bekanta sig med sin egen kropp, sin egen sexualitet och nakenhet behandlades inte i böckerna.

Inom området, **sociala och kulturella faktorer som beskriver sexualiteten**, vill man informera barnen om sociala regler och kulturella normer och värderingar, om könsrollerna. Om hur åldern påverkar sexualitet och vilket beteende är lämpligt i olika åldrar. Man vill stöda att barnet lär sig respektera sin egen och andras kroppar. Att godkänna de sociala regler som berör integritet och intimitet, respektera olika normer angående sexualiteten samt att respektera det att andra säger ”ja” eller ”nej”.

I de undersökta böckerna behandlades inte direkt kulturella normer och värderingar.

7 ETISKA ASPEKTER

Förutsättningen för att en vetenskaplig forskning är etiskt godtagbar och tillförlitlig, samt att resultaten är trovärdiga, är att forskningen är gjord på ett sätt som god vetenskaplig praxis förutsätter (ETENE 2002). Även i denna studie har dessa principer följts så bra som möjligt, skribenten har följt de forskningsetiska riktlinjerna. Skribenten har beaktat ärlighet, omsorgsfullhet och noggrannhet i alla skeden av studien. Andra forskares vetenskapliga publikationer, som citeras i arbetet, är publicerade på förlag med ett bra anseende. Forskarnas artiklar är på ett respekterande sätt citerade och resultaten i deras arbeten presenteras på ett korrekt sätt och författarnas namn noggrant utskrivna. (Arcada 2012).

Planeringen, datainsamlingen och resultaten i denna studie är noggrant beskrivna och fyller de krav, som en vetenskaplig text förutsätter.

Denna studie är en litteraturstudie, så det finns inte egentligen informanter vars etiska sida bör beaktas. Ämnet sexualitet är ett ämnesområde, som väcker olika känslor hos människor samt styrs av värderingar och normer. Därför anser skribenten att forskningsetiska riktlinjer skall beaktas genom hela arbetet i val av språket och hur uttryck används, så att läsaren respekteras hela tiden. Därför är det viktigt att syfte, metod och resultat i denna studie är skrivet på ett sådant språk, som respekterar läsaren. Till exemplen från böcker behöver inte alla anatomisk-fysiologiska händelser återges i detalj, vilket kan skapa ångest eller obehag hos läsaren.

8 KRITISK GRANSKNING

I detta kapitel granskas studiens resultat kritiskt. Även valet av materialet diskuteras kritiskt, är materialet tillräckligt omfattande och hur den teoretiska referensramen fungerade i arbetet. En balanserad diskussion är objektiv och jämförelser görs av likheter med och skillnader mot tidigare forskningsresultat inom området. Slutligen bör även den teoretiska referensramen som studien vilar på diskuteras. (Forsberg & Wengström 2008 s.60).

Denna studie är en kvalitativ innehållsanalys av bilderböcker från barn i åldern 0-6 år, som behandlar temat sexuell hälsa. Som referensram till studien har valts, standarderna för sexual fostran. Ursprungligen hade skribenten för avsikt att göra en deduktiv innehållsanalys av bilderböckerna, men i ett ganska tidigt skede av studien valde skribenten att göra en induktiv innehållsanalys. Detta val gjordes för att skribenten ansåg sig få ett mera informativt resultat att först göra en induktiv innehållsanalys av bilderböckerna och sedan korrelera resultaten med referensramen. Detta val bidrog till att studien blev en mycket mer arbetskrävande process än skribenten ursprungligen tänkt sig. Med stöd av detta beslut anser skribenten att resultatet i studien är nu på en mycket bättre vetenskaplig nivå.

Trots att det är fråga om en kvalitativ studie har skribenten gjort en kvantitativ analys av materialet. Detta gjordes för att se hur innehållet i studien fördelades angående olika teman som förekom i studiematerialet. Denna analys hjälpte mig att bättre förstå materialet.

Skribenten antog i början av studien att sökningen av materialet var heltäckande. Men eftersom resultaten i studien visar att vissa ämnen inte alls behandlas i böckerna, i fråga sätter skribenten delvis mina sökord vid datasökningen. Det verkar som om skribenten missat någon in vinkling.

Sexualitet är ett tema som väcker mycket känslor hos människor bland annat tidiga livserfarenheter, värderingar, kultur och normer bidrar till detta. Därför har skribenten strävat till att behandla ämnet så finkänsligt och respekterande som möjligt samt välja ord och uttryck som inte är för starka eller framkallar ångest. Skribenten vill respektera den som läser boken och den som boken läses för.

De båda frågeställningar i studien blev svarade och syftet med studien nåddes. Studien har gett information om hur väl standarderna för sexual fostran behandlas i bilderböcker för barn, som berör sexuell hälsa. Studien beskriver också innehållet i bilderböckerna för barn. En mycket intressant och glädjande observation var att böckerna granskade händelser mycket från det blivande syskonets synvinkel exempelvis barnets kontakt till det kommande syskonet under graviditetstiden. Det gavs också mycket utrymme i böckerna åt vardagssituationer inom familjen, då den nyfödda bebisen kommer hem.

Resultatet av innehållsanalysen i studien kommer att granskas kritiskt enligt de över grupper som uppkom i innehållsanalysen: Begreppet graviditet, Begreppet familj, Begreppet känslor och Begreppet kroppen.

Det innehåll som böckerna mest beskriver hör till gruppen, Begreppet graviditet. Av alla olika händelser som beskrevs i böckerna så fick befruktningen väldigt mycket utrymme. Skribenten tycker att angående beskrivningarna på hur befruktningen sker skrevs det i alltför många böcker alldeles för medicinskt ett exempel:

”Det förklaras att det sker ägglossning en gång per månad och att ägget simmar till äggledaren där den väntar på det spermien som kommer och befruktar det. Efter befruktningen sker det cell delning, först kallas det embryo sedan implanteras det i livmoderväggen och börjar växa”

Det sättet på hur de olika kroppsdelarna namnges och den detaljerade beskrivningen på befruktningen, som beskrivs i många av böckerna kan framkalla osäkerhet hos den vuxna som läser boken för barnet. Många beskrivningar är skrivna på mycket medicinsk språk och det kan vara en utmaning för den vuxna att förklara innehållet i texten för barnet förståeligt. Ofta betonas det i litteraturen att då barnet frågar någonting av den vuxna skall den få ett svar som svarar på barnets fråga och inte för detaljerad förklaring med små ”mikroskopiska detaljer”. Det att man beskriver händelser för medicinskt stöder inte det som bland annat (McKee et al 210, s.16) säger att informationen till ett barn skall vara på en åldersenlig nivå och att barnet skall få ett ärligt svar på sina frågor. Barnet har rätt till saklig information om kroppsfunctionerna. Detta bidrar hos barnet till utveckling av en positiv syn av sin egen kropp och sin egen sexualitet.

Det som behandlades allra mest i böckerna var hur bebisen lever i mammans mage. Om detta ämne anser skribenten att författarna för det mesta behandlade temat på ett sådant sätt att barn kunde få svar på frågor de undrar över. Här är exempel på frågor som barn ofta funderar på:

”Vad äter bebisen i magen?”

”Hur kissar och bajsar bebisen?”

”Om bebisen olika sinnen hör, ser, luktar, smakar och känner bebisen i magen”

Men det fanns böcker som fortsättningsvis ville ge barnen en exakt medicinsk förklaring på olika händelser i kroppen, till exempel på placentans och navelsträngens anatomi och fysiologi.

Det var också glädjande att se att mammans kroppsform, ork och att känslor växlade under graviditeten behandlades.

Den fråga som är väldigt svårt för barn är att uppfatta längden på graviditeten, *hur länge det räcker innan bebisen föds?* Det är ju klart beroende på barnets ålder, är det fråga om en tvååring eller en sexåring, men för de flesta barn är tidsbegreppet mycket abstrakt och svårt att förstå. Då när föräldrarna berättar för barnet att hon/han skall få ett syskon, förstår sig barnet att syskonet kommer med detsamma, exempelvis:

”Varför har vi inte dukat en tallrik för bebisen? Varför kommer inte bebisen redan?”

Själv tror skribenten att föräldrarna inte behöver ha så bråttom med att berätta för barnet om det kommande syskonet, inte med detsamma i början av graviditeten eftersom småbarn inte klarar av att förstå ett så vidsträckt tidsbegrepp som nio månader. Ett sätt kunde vara att då barnet märker att mammas mage börjar växa/bli rundare och barnet funderar över det så då kan föräldrarna berätta att det är en bebis inne i mammas mage. I de fall då barnet inte själv frågar om saken kan föräldrarna berätta för barnet då den räknade tiden för förlossningen närmar sig.

En annan abstrakt sak som behandlades i många böcker var bebisens storlek i magen. Det förklarades att bebisen var liten som en prick eller jämfördes med djur av olika storlek, exempelvis stor som en myra eller liknelser med olika godis produkter. Det är inte alls sagt att barnet förstår dessa liknelser. Skribenten tror att det blir mer konkret för

barnet att förstå bebisens storlek, vid det skedet då hon/han får känna på mammas mage och känna på bebisen.

En bok berörde ett svårt ämne då fostret är sjukt och den dör i mammas mage. Boken behandlade mycket bra en annorlunda bebis uppväxt i mammas mage. Det var fråga om en bebis som inte var frisk och vars hjärta inte längre orkade slå utan den dog i mammas mage. Den här boken behandlar på ett mycket finkänsligt sätt hela processen från det att bebisen sjukdom konstaterades tills den föddes och begravdes. I boken fick barnet vara delaktigt vid undersökningar av bebisen i mammans mage, hålla den döda bebisen i famnen efter förlossningen samt begravningen beskrevs fint från barnets synvinkel. Den här boken var väl skriven och av mycket hög kvalitet, den beaktade mycket barnets egna känslor samt barnets observation av föräldrarnas känslor. Här beskrivs de vuxnas känslor fint från det lilla barnets synvinkel här är ett rörande exempel ” *Mamma har inga tårar kvar att gråta*”. Den här boken är skriven av en författare som klarar av att behandla en så svår sak utan att vara tvungen att ta till sig olika medicinska förklaringar.

Beskrivningen på förlossningen var rätt så realistisk i flera av böckerna, kom det fram att det kan ta en rätt så lång tid från det att mamman känner att bebisen är på väg tills bebisen föds. Det betonades också att förlossningen det är tungt och ganska jobbigt för både bebisen och mamman.

Många böcker behandlade också det alternativet då det görs ett kejsarsnitt åt mamman då bebisen föds. Här betonades att det inte gör ont åt mamman eller bebisen och att läkaren öppnar magen tar ut bebisen och syr fast magen igen. Det var också fint att rätt så många tog upp frågan om adoption, här betonades att adoptivföräldrarna är precis på samma sätt föräldrar trots att mamman inte själv fött barnet. Det att olika infertilitetsbehandlingar och adoption behandlas i böckerna ser skribenten som en bra sak. För det kan vara en sak som är aktuell i familjen där boken läses och då kan föräldrarna få stöd att behandla ämnet genom att läsa bilderboken och få mera stöd för att förklara innebörden med begreppen.

Det heteronormativa sättet att se på familjen kommer mycket tydligt fram då det blir dags att åka till sjukhuset. I de flesta böcker är det mamman som väcker pappan och säger nu är det dags att åka till sjukhuset. Skribenten skulle gärna ha sett att man även

nämnt att det finns familjer där det bara finns en förälder eller föräldrarna är av samma kön. Skribenten hade antagit att då böckerna i studien begränsades, så att alla böckerna är skrivna år 2000 eller senare, att författarna mer skulle ha behandlat olika slags familjer.

Det var också glädjande att så många böcker har fäst uppmärksamhet vid det att det blivande syskonet är väl informerad om, vem kommer att vara med barnet då föräldrarna åker till sjukhuset, då bebisen skall födas. Skribenten tycker det är fint att det tas upp i böckerna. Detta bidrar till att barnet får en trygg känsla, känner sig delaktig och inte övergiven då när föräldrarna åker till sjukhuset.

Begreppet familj presenterades huvudsakligen ur en heteronormativ synvinkel, i en familj finns en mamma och en pappa och kanske ett barn. Att det endast i två böcker behandlade begreppet familjen från en vidare synvinkel överraskade mig. En bok behandlade familjebegreppet mycket mångsidigt där talades om att det kan finnas en eller två föräldrar, föräldrarna kan vara av samma eller olika kön, en del vuxna har inga barn och andra vill inte ha barn.

Det här ensidiga resultatet i studien kan eventuellt förklaras med att skribenten vid datasökningen inte har lyckats nå dessa böcker. En annan sak som överraskade mig var att endast i en bok var barnets föräldrar frånskilda och barnet bodde vecka hos föräldrarna och i samma familj väntade mammas nya flickvän bebis till familjen. Det här är ett tema som gärna kunde ha behandlats i flera böcker.

För övrigt talades det mycket om varma och lyckliga känslor i familjen som riktades ofta mot det blivande syskonet och den kommande bebisen.

Det beskrivs väldigt ofta hur den nya bebisen ställer om vardagen i hemmet, exempelvis mamman skall amma barnet ofta, bebisen skriker och vill ha mycket trygghet och närhet. Barnet känner sig alltför ofta utanför och känner en stark avundsjuka mot bebisen som tar all uppmärksamhet av föräldrarna. Det är viktigt för den vuxna att komma ihåg att alla känslor är bra och viktiga men ett barn behöver den vuxnas stöd för att bearbeta de olika känslorna. Ett bra sätt som behandlas i flera böcker är att göra barnet delaktig med att få delta i skötseln av bebisen.

Begreppet känslor granskas i böckerna huvudsakligen från det blivande syskonets synvinkel oftast ur en mycket positiv synvinkel. I en bok hade det beskrivits hur ett barn upplever det att hon ska få ett syskon ur en mera kritisk synvinkel. Syskonet upplevde det väldigt otrevligt då hon fick höra att det kommer en bebis till familjen. Hon tyckte familjen hade det bra som det var, hon vill inte ha någon förändring i familjen. Barnet tyckte mammans mage var ful och hon ville inte känna då bebisens sparkade i magen. Barnet tyckte att bebisen var ful och skrynklig då den föddes. I boken behandlades fint hur barnets negativa känslor bearbetades och förändrades till mera positiva. Det betonades vikten av att komma ihåg att alla känslor är riktiga. Känslan av att känna sig utanför, avundsjuka och svartsjuka är alla känslor som är riktiga och godkända barnet måste få stöd att bearbeta dessa olika känslor med en trygg vuxen.

Det beskrivs mycket om föräldrarnas egna känslor emot varandra såsom deras förtjusning, förälskelse, sällskapande, kramar, pussande och älskande. Det gläder mig att de här beskrivningarna följer mycket förloppet som beskrivs i det undervisningsmaterial som används i skolan hälsokunskap i Finland (Sexualiteten steg för steg 2000).

Om barnets egen kropp och dess utveckling behandlades förvånansvärt lite i böckerna. Det som var bra att man har kommit till det att använda snopp och snippa som benämning på barnets könsorgan, istället för penis och slida/livmoder. Endast i en bok användes ännu penis som benämning på pojkens könsorgan. I en bok togs det fint upp att de mesta är lika mellan en flicka och pojke och att i förpuberteten början man se skillnaderna. Men som forskaren (Kosunen et al, 2003, s. 209) konstaterar i sin forskning att i lekåldern är attityden till sexualitet öppet fördomsfritt, nyfiket och naturligt. Ett några år gammalt barn godkänner fördomsfritt sig själv, sin kropp och kan även med stolthet visa sina genitalier. Barnet är intresserat av sin egen kropps funktioner och naturligt nyfiket på att undersöka andras kroppar. Skribenten anser att bilderböcker för barn kunde vara ett ypperligt forum där barnets sexuella hälsa kan stödas. Exempelvis genom att namnge alla olika kroppsdelar och att beskriva olika kroppsfunktioner allt från det att barnen är små. Även forskarna (McKee et al 2010, s.17; De Lamater 2002, s.10) konstaterar att småbarns nyfikenhet på sin kropp, läkarlekar och frågor om sexualitet. Är inte enbart naturligt utan sunt och det har inga negativa följder för den sexuella utvecklingen senare i livet.

Det är viktigt för barnet att förstå sin egen sexuella integritet, hurudant beteende bland andra människor som är acceptabelt samt att förstå skillnaden mellan dem (McKee et al 210, s.17). Då man lär ett barn namnen på de olika kroppsdelarna, lönar det sig också samtidigt att behandla olika regler om vad är lämpligt att göra vid olika tillfällen. Om rätten till intimitet och att ingen får röra barnet mot barnets egen vilja. (Cacciatore 2006, s. 205; Seksuaalikasvatuksen standardit, 2010, s 23).

Men det som saknades helt var att i ingen bok talade man om barnets rätt till att röra och njuta av sin egen kropp. Det som inte heller behandlades var att barnen alltid har rätt att skydda sin egen kropp och alltid har rätt att säga till någon annan människa att den inte får röra hennes/hans kropp. Det skulle ha varit önskvärt om man skulle nämnt hur barnet skall göra om någon gör något åt henne/honom, som känns obehagligt/otrevligt. Barnet bör skyddas från oönskade sexuella upplevelser. Det är viktigt att betona för barnet att en sund sexualitet aldrig är tvingande. Detta berör både då det är riktat mot barnet själv eller mot andra. Det är viktigt att betona att barnet själv bestämmer över sin egen kropp. Här är skribenten också av den åsikten att trygghets/säkerhets fostran skall börjas redan då barnet är litet. Det är också viktigt att alla barn förstår att de har rätt att säga nej om någon annans prat eller beröring känns otrevligt känslor hos barnet.

Det är viktigt att från början berätta för barnet vilka rättigheter barnet har angående sin egen kropp. Det är även lika viktigt att betona för barnet att hon/han inte heller har rätt att göra någonting åt en annan, mot den andras vilja. Det som skribenten även saknade i böckerna var beskrivningar på barns olika roller såsom hem- och läkarlekar. Det kunde ha behandlat frågan om att alla deltagarna i lekarna skall vara med på frivillig basis och att alla deltagare har rätt att säga nej och de andra ska respektera det.

För det första är det viktigt att betona, att standarderna för sexual fostran är en riktlinje över vad som är önskvärt att behandla vid sexual fostran för barn i olika åldersgrupper. Det är inte ett krav att barnboks författare som skriver om sexual fostran behandlar alla åtta olika teman i sina böcker.

Vad av innehållet är gemensamt och olikt med det som standarderna för sexual fostran. I jämförelsen mellan innehållsanalysen och med den teoretiska referensramen, var resultatet mycket överraskande. De ämnesområden som kom fram i innehållsanalysen och i

referensramen var, människokroppen & människans utveckling, fertilitet & förökning, känslor samt människorelationer & livsstilar. De ämnesområden som saknades helt är sexualitet, sexualitet & hälsa & välmående, sexualitet & rättigheter och sociala & kulturella faktorer.

Det verkar som det mest väsentliga för författarna av bilderböckerna, har varit att beskriva befruktning och fortplantning. Skribenten hade själv förväntat mig att tonvikten på innehållet i böckerna skulle ha varit mera på barnets rätt till sin egen kropp och sin egen sexualitet. Att det skulle ha berättats vad barnet får göra med sin egen kropp och att det alltid är viktigt att respektera till exempel i lek den andra personen önskemål. Att ingenting får göras mot en annan människas vilja. En annan sak skribenten också hade förväntat mig är att barnen skulle undervisas allt från början att ingen får röra en annans kropp mot dess vilja och inte heller använda ord eller säga saker som kan såra den andra. Att barnet skulle få tydliga direktiv på hur hon/han skall fungera om barnet råkar ut för en otrevlig situation: säg nej, gå bort tala med en trygg vuxen. Dessa regler har skribenten redan första gången läst i bilderboken, *Så här gör man barn* (1992) och fortfarande undrar skribenten varför ingen av böckerna från 2000-talet behandlar ämnet. En förklaring kan vara den att böckerna behandlar huvudsakligen det att barnet skall bli ett syskon och inte barnets egen sexuella hälsa. Men baserat på både den manuella och databassökning som skribenten gjorde i början av studien kom det inte fram någon annan bok som skulle ha behandlat detta ämne.

Det som gläder att angående människokroppen och dess utveckling så vågar man konstatera att det äntligen börjar bli naturligt att med barn tala om snoppen och snippan istället för de anatomiska namnen på könsorganen. Men det som förvånar mest är att det inte alls talas om barnets egen uppfattning av sitt eget kön, ingenting om att barnet har rätt att undersöka och beundra sin egen kropp. Barnets egen sexualitet behandlas inte heller framför allt inte barnens rättigheter till sin egen kropp, rätten att värna om sin egen kropp och rätten att säga nej om någon berör den mot barnets egen vilja. Det är så vanligt i dag att man talar om olika slags sexuella trakasserier och enligt min åsikt är en av de viktigaste sakerna av sexual fostran. Det är viktigt att lära det lilla barnet allt från början om gränser vad barnet får göra åt en annan och vad andra får göra åt barnet. Det finns en bra tre stegs modell som säger att om barnet upplever en person eller en situation otrevlig eller känner sig otrygg. Då skall barnet säga nej, gå bort och berätta för en

trygg vuxen. Lär vi barnet från början denna enkla regel, att hon/han har lov och rätt att göra så, då tror skribenten att många onödiga otrevliga situationer i framtiden kan förebyggas. Det finns också situationer där det inte är fråga om sexuell trakasseri, i vid mening utan att ett barn upplever en släkting/vuxens kramar obehagliga, även i dessa situationer har barnet rätt till att säga nej, sluta!

9 DISKUSSION

Det har varit en mycket arbetsfylld och tidskrävande process att genomföra den här studien. I över ett halvt års tid har jag hela tiden processat materialet i under medvetandet, hela tiden funderat på hur grupperna kommer att formos och resultatet tolkas. Mitt intresse för forskning inom vårdvetenskapen har ökat under studieprocessen, främst från den synvinkeln där jag kan se sexual fostran som en viktig del av barnets hälsofostran.

Syftet med studien var att granska innehållet i bilderböcker för barn och se hur de standarderna för sexual fostran representeras i böckerna. Resultatet av jämförelsen av innehållsanalysen med den teoretiska referensramen var ett resultat som förvånade mig väldigt mycket. De teman som inte alls behandlades i bilderböckerna var frågor som berör barnets egna sexuella utveckling, nyfikenhet på sin egen kropp samt kunskapen att barnet lär sig att skydda och respektera sin egen kropp. Jag hade antagit att nu då vi lever på 2010-talet skulle det här varit en sak som många författare skulle ha beaktat i bilderböckerna.

Emedan resultaten i innehållsanalysen fick mig att fundera över varför används ett så strakt medicinskt relaterat språk då frågor om befruktning och graviditet beskrivs i bilderböckerna för barn under skolåldern? Detta är förvirrande både från den vuxnas och från barnets synvinkel. Detta kan vara förvirrande för föräldrar som läser boken för ett barn och jag har svårt att tänka mig att föräldrar utan någon som helst medicinsk bakgrund klarar av att förklara vad de olika termerna betyder. För det andra så verkar det som om författare till böcker glömmer att det i mången litteratur, även i denna studies bakgrundslitteratur betonas vikten att man använder ett språk barnet förstår och att den är på en åldersenlig nivå.

Resultaten i den här forskningen tyder starkt på att det saknas en bilderbok för barn som behandlar barnets egna sexuella hälsa.

Berättelsen om den tre åriga pojken, som var i ladugården och följde med kalvningen är ett bra exempel på hur barn tänker och lever i stunden. En fråga kan ”pluppa upp” i vilken situation som helst och efter att barnet fått ett åldersenligt svar på frågan så återgår barnet till den aktivitet som hon/han varit i innan frågan kom upp.

Denna studie visar tydligt att det saknas bilderböcker för barn, som berör barnets egna sexuella hälsa och sexuella utveckling. Det är ett material som jag antar att föräldrar, dagispersonal och vårdpersonal kunde ha mycket nytta av då de talar med barn om sexuell hälsa.

En dröm jag har är att alla barn skulle få sexual fostran redan från födseln, alla kroppsdelar skulle ha ett namn och att alla kroppsdelar är lika fina och värdefulla. Det att barnet förstår att njuta, respektera och vara stolt över sin egen kropp samt förstå att om hon/han upplevt en obehaglig känsla eller händelse, att de alltid är rätt att berätta om känslan eller händelsen åt en trygg vuxen. Att betona för barnet att det inte finns sådana hemligheter mellan en annan vuxen och barnet, som inte kan berättas till trygga vuxna. På detta sätt kunde viktig kunskap, bas byggstenar för barnets egna sexuella hälsa grundas.

9.1 Förslag för vidare forskning

- Göra en studie av illustrationen av bilderböckerna i denna studie och se vilket budskap de ger åt läsaren.
- En bilderbok för barn som ger kunskap och information, om barnets egen kropp, dess utveckling och funderingar om sin egen kropp.

Innehållet i boken kunde exempelvis behandla följande saker:

1. Det att barnen redan från födseln får höra att alla kroppsdelarna har ett namn och är lika viktiga stöder fint den sexuella utvecklingen hos barnet. Även att be-

rätta för barnet, att barnet har rätt att undersöka och njuta av sin egen kropp. Det att barnet blir du med sin egen kropp och är stolt över den.

2. Att vid lekar med jämnåriga alltid komma ihåg att barnet alltid har rätt att säga åt andra barn, om barnet upplever någon lek obehaglig eller otrevlig. Det är också viktigt att betona att i en lek skall barnet även alltid respektera kompisens önskemål och behov. Budskapet är att man inte får göra någonting mot en annans vilja. Säkerhets regler skall läras redan från små till barnen.
3. Om ett barn upplever en situation där barnet känner sig otrygg eller situationen känns obehaglig har barnet alltid rätt att: säga nej, gå bort från situationen och tala till en trygg vuxen om sina känslor och berätta vad som har hänt. En annan sak som är värt att förklara för barnet att det kan inte finnas hemligheter mellan en vuxen och barnet som ens trygga vuxna inte får höra.

KÄLLOR

- Aigner Gertrude & Centerwall Erik. 1994, *Barnens kärleksliv*. Stockholm: Liberutbildning, 193 s.
- Arcada God vetenskaplig praxis i utbildning och forskning på Arcada. https://my.arcada.fi/webfm_send/331. Hämtad 4.4.2013.
- Alonso, Michael & Forsman Lisa. 2011, *Snoppar och Snippor. Om skillnaden mellan pojkar och flickor*. Stockholm: Frank, 40 s.
- Biljdjusckin, Katriina & Ruuhilahti, Susanna. 2012, *Mitä ihmettä? Opas ammattilaisille. Seksuaalikasvatusta 3-9 vuotiaille*. Helsinki: Nektaria ry, 82 s.
- Cacciatore, Raisa. 2006, *Lasten ja nuorten seksuaalisuus*, Teoksessa Seksuaalisuus. Toim. Apter, Dan, Väisälä, Leena, Kaimola, Kari. Jyväskylä: Kustannus Oy Duodecim. 478s.
- Cacciatore, Raisa. 2007, *Huomenna pannaan pussauskoppiin. Eväitä tyttönä ja poikana kasvamisen haasteisiin syntymästä murrosikään*. Helsinki: WSOY, 399 s.
- Cacciatore, Raisa; Korteniemi-Poikela, Erja. 2010, *Portaita pitkin. Lapsen ja nuoren seksuaalisuuden kehittyminen*. Helsinki: WSOY, 187 s.
- De Lamater, John & Friedrich, William, N. 2002, *Human Sexual Development. The Journal of Sex Reserach*, Vol 39, Number 1, February 2002, s. 10-14.
- Davies Sally Lloyd et al. 2000, *Children's sexual play and behavior in pre-school settings: Staff,s perceptions, reports and responses. Child Abuse and Neglect*, Vol 24, Number 10, s. 1329-1343.
- Denscombe, Martyn.1998, *Forskningshandboken – för små sakliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur, 292 s.
- Doman, R. 2006, *I begynnelsen var jag*. Ängelhom: Sankt Eriks bokförlag/Catholica AB, 40s.
- Elo, Satu & Kyngäs, Helvi. 2007, *The qualitative content analysis process, Journal of advanced Nursing* Vol. 62, nr. 1, s. 107-115.
- Fagerstöm, Grethe & Hansson, Gunilla. 1977, *Per, Ida och Minimum*. Skolförlaget, 48s.

- Forsberg, Christina & Wengström, Yvonne. 2008, *Att göra systematiska litteraturstudier*, 2 uppl., Stockholm: Natur och Kultur, 216 s.
- Frimodig Karin & Berg Sara, 2009, *Kim och Skrutten*. Stockholm: Vombat förlag, 38 s.
- Forskningsetiska delegationen 2002. God vetenskaplig praxis och handläggning av avvikelser från den. Forskningsetiska delegationen, Helsingfors 2009.
- <http://www.etene.fi/sv/material/publikationer/rapport2002> (refererat 03.04.2013)
- Höjer, Dan. 2001, *Tervetuloa meille, vauva!* Helsinki: Tammi, 28s.
- Geisler, Dagmar. 2012, *Var jag också där inne i DIN MAGE?* Bindlach: LAMBERTs förlag, 28 s.
- Gimbergsson, Sara. 2008. *Uno i mammas mage*. Opal, 26 s.
- Hansson, Gunilla. 2008. *Snart har vi en baby*. Stockholm: Rabén & Sjögren, s.14.
- Janouh, Katerina & Lindman, Mervi. 2012, *Mistä on pienet vauvat tehty?* Helsinki: Tammi, 66 s.
- Kastbom, Åsa & Larsson IngBeth & Svedin, Carl Gustaf. 2012. *Parent's Observations and Reports on the Sexual Behavior of 7 to 13 Years Old Children. Reproductive System & Sexual Disorders*, Vol. 1, Issue 2, s. 1000107 – 1000112.
- Korteniemi – Poikela, Erja; Cacciatore, Raisa. 2000, *Sexualiteten steg för steg*, Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Kosunen, Elisa, Cacciatore, Raisa, Hervonen, Antti. 2003, *Seksuaalisuus elämänkaaressa, Duodecim*, nr. 119, s. 209 – 216.
- Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa. 1999, *Sisällön analyysi, Hoitotiede*, Vol. 11, nr 1/99, s. 3-12.
- Larsson, IngBeth & Svedin, Carl Göran. 2002a. *Sexual experiences in childhood: Young Adults 'recollections. Archives of Sexual Behavior*, Vol 31, No 3, 263-273.

- Larsson, IngBeth & Svedin, Carl Göran. 2002b. *Teachers and parents reports on 3 – to 6-year-old children's sexual behavior – a comparison. Child, Abuse and Neglect* Vol 26 s. 247-266.
- Löthen, Bosse. 2008. *Mamma, pappa och jag*. Stockholm: Rabén & Sjögren, 26 s.
- Mc Kee, Alan et al. 2010, *Healthy Sexual Development: A Multidisciplinary Framework for Research, International Journal of Sexual Health*, nr. 22/2010, s. 14 1-9.
- Möller, Liller. 1992. *Så här gör man barn*. Alfabeta förlag, 47 s.
- Olczk, Martin & Sandler, Anna. 2000/2009, *Naken om baken*. Andra Upplagan Stockholm: Rabén & Sjögren, 26 s.
- Olsson, Sören & Jacobsson, Anders. 2004, *Håkan Bråkan och babymysteriet*. Stockholm: Rabén & Sjögren, 26 s.
- Paananen-Kemi, Minna. 2012, *Hon tänder stjärnorna nu*. Lerum Idus förlag. 24 s.
- Pelliccioni, Sanna. 2009, *Onni-pojasta tulee isovelji*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy, 28 s.
- Rhedin, Ulla, 1992, *Bilderboken på väg mot teori*. Alfabeta. Stockholm, 275 s.
- Rieckhoff, S & Rieckhoff, J. 2009, *Ellasta tulee isosisko*. Kustannus–Mäkelä Oy, 24 s.
- Rinkinen, Tuija. 2012, Nuoreten kysymyksiä seksuaaliterveydestä Väestöliiton Internetpalvelussa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 54/2012. Helsinki: Väestöliitto, 174 s.
- Ryan, Gail. 1999, *Childhood sexuality: A decade of study. Part I- Research and Curriculum development*. Child Abuse and Neglect, Vol 24, No 1, s. 33-48.
- Sandelowski, Margarete. 1995, *Qualitative Analysis: What It Is and How To Begin, Research in Nursing & Health*, Nr 18, s. 371 – 375.
- Sandnabba ,N. Kenneth et al. 2003, *Age and gender specific sexual behaviors in children. Child Abuse and Neglect*, number 27, s. 579-605.
- Seksuaalikasvatuksen standardit. 2010, Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Helsinki: THL (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos), 61 s.

- Stahlfelt, Pernilla. 2001, *Kärleksboken*. Eriksson & Lindgren, 26 s.
- Stark, Ulf. 2010, *Hallå där inne! eller vad en oföding bör veta*. Malmö: Bonnier Carlsen Bokförlag, 42 s.
- Svensson, Thomas. 2000, *Vallaton vauva – valtaa vatsan*. Helsinki: Satusiivet Oy, 26 s.
- Summanen Eddie. 2008, *Familjeboken*. Stockholm: Vombat förlag, 30 s.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli. 2011, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi, 182 s.
- Weinhold, Angela. 2007, *Vår bebis*. Stockholm Texicon Förlag, 16 s.
- Verkkokirjasto HELMET. Hämtad 18.9.2012, <http://www.helmet.fi/>
- Wik, Jennifer. 2011, Spermie plus ägg är lika med bebis Kabusa böcker, 32 s.
- WHO,1975, Reproductive Health. Hämtad 13.3.2013.
http://www.who.int/reproductivehealth/publications/sexual_health/defining_sexual_health.pdf
- Wolde, Malin. 2009, *Totte och Malin*, tredje uppl., Lund: Natur och kultur, 26 s.
- Väestöliitto, https://vaestoliitto-fi.directo.fi/pa_svenska/ Hämtad 13.3 2013.

FIGURER

Figur 1. Olika teman som presenteras i standarderna för sexual fostran i Europa	s. 18
Figur 2. Studiens design	s. 24
Figur 3. Över- och undergrupperna, som uppkom efter innehållsanalysen	s. 30
Figur 4. En jämförelse med standarderna för sexual fostran och med innehålls-
analysen av bilderböcker för barn.	s. 38

TABELLER

Tabell 1. Böcker godkända för studien	s. 27